

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 16

София, четвъртък, 8 декемврий

1932 г.

19. заседание

Вторник, 6 декемврий 1932 година

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариев въ 16 ч. и 40 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	417	на пенсия на работниците при държавните мин.	
Питания:		(Съобщение)	418
1) отъ народния представител К. Пастуховъ към		4) отъ народния представител К. Лулчевъ към	
министра на финансите относно спогодбата съ		министра на търговията, промишлеността и	
портъоритъ. (Съобщение, развиване и отговоръ) . . .	418	труда относно неизплащане заплатитъ на 220	
2) отъ народния представител Д. Нейковъ към		души работници въ Габрово, поради което обя-	
министра на търговията, промишлеността и		вили стачка. (Развиване и отговоръ)	427
труда относно уволнението безъ предупрежде-		5) отъ народния представител С. Ивановъ към	
ние на група миньори отъ мина „Чумерна“, като		министра на търговията, промишлеността и	
не сѣ изплатени и надницатъ имъ. (Съобщение,		труда относно неизплащането изработени над-	
развиване и отговоръ)	418, 429	ници на група миньори въ минитъ „Чумерна“ и	
отъ народния представител Ц. Бръшляновъ		„Св. Никола“ и уволнение на миньори безъ нуж-	
къмъ министра на търговията, промишлеността		дното предупреждение. (Развиване и отговоръ) . . .	428
и труда относно постановлението на забележката		Законопроектъ за печата (Първо четене — продълже-	
къмъ буква е къмъ чл. 5 отъ закона за пенси-		ние разискванията)	432
итъ за изслужено време, което не дава право		Дневенъ редъ за следващото заседание	437

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Обяв-
вамъ заседанието за открито. Присъствуватъ нужното
число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни
представители: Апостоловъ Драгомиръ, Бешковъ д-ръ
Иванъ, Богоевъ Борисъ, Бошняковъ Тодоръ, Бояджиевъ
Асенъ, Бояджиевъ Стефанъ, Буровъ Атанасъ, Василевъ
Григоръ, Василевъ Ради, Влаховъ Димитъръ, х. Галибовъ
Юсеинъ, Ганевъ Георги, Говедаровъ Георги, Деневъ Ан-
дрей, Деневъ Сѣби Димитровъ, Димитровъ д-ръ Дими-
търъ, Дръвски Димитъръ, Думановъ д-ръ Никола, Запря-
новъ Петко, Ивановъ Борисъ Недковъ, Ивановъ Запрянъ,
Икономовъ Димитъръ, Иотовъ Никола, Казанаклиевъ Ге-
орги, Караджовъ Костадинъ, Качаковъ Йорданъ, Колевъ
Петко, Пеневъ, Кондаковъ Александъръ, Константиновъ
Тома, Кораковъ Крумъ, Косевъ Костадинъ, Костовъ Ге-
орги, Кръстевъ Гето, Куртевъ Иванъ, Куцаровъ Тодоръ,
Кършовски Крумъ, Лоловъ Господинъ, Лоловъ Сава, Мар-
чевъ Никола, Мечкарски Тончо, Мирски Христо, Молловъ
Янаки, Момчиловъ Стоянъ, Мустафовъ Али, Найденовъ Ни-
кола, Напетовъ Петко, Наумовъ Александъръ, Нейчевъ
Адамъ, Неновъ Атанасъ, Пентиевъ Антонъ, Петковъ Бо-
рисъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Петко, Петковъ Сте-
фанъ, Поповъ Никола, Поповъ Стефанъ, Рафаиловъ Фи-
липъ, Ризовъ Стойне, Родевъ Христо, Русиновъ Костадинъ,
Савовъ Велико, Сакъзовъ Янко, Свиначковъ Добри, Сими-
герски Младенъ, Славовъ Кирилъ, Смиловъ Боянъ, Софи-
евъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Тахировъ Афузъ Юсе-
инъ, Ташевъ Димо, Тодоровъ Димитъръ, Томчевъ Ангелъ,
Фенерковъ Петъръ, Филиповъ Стоянъ, п. Христовъ Ге-
орги, Христовъ Христо, Чачевъ Чачо, Циганчевъ Анастасъ,
Цоковъ Герго, п. Цвѣтковъ Кръстю, Чирпанлиевъ д-ръ

Никола, Чорбаджиевъ Петко, Шонговъ Георги, Юртовъ
Георги и Янакиевъ Василъ).

Съобщавамъ на събранието, че бюрото е разрешило
отпускъ на следните народни представители:

На г. Стефанъ Поповъ — 1 день;
На г. Димо Ташевъ — 1 день;
На г. Григоръ Василевъ — 1 день;
На г. Петко Арабаджиевъ — 1 день;
На г. Милко Бечевъ — 1 день;
На г. Борисъ Ецовъ — 1 день;
На г. Иванъ Лѣкарски — 1 день;
На г. Кирилъ Славовъ — 2 дена;
На г. Сава Лоловъ — 2 дена;
На г. Тома Константиновъ — 2 дена;
На г. Али Мустафовъ — 3 дни;
На г. Иванъ Куртевъ — 3 дни;
На г. Антонъ Пентиевъ — 3 дни;
На г. Димитъръ Тодоровъ — 3 дни;
На г. Юсеинъ х. Галибовъ — 4 дни;
На г. Христо Георгиевъ Софиевъ — 4 дни;
На г. Георги Ганевъ — 4 дни;
На г. Драгомиръ Апостоловъ — 4 дни и
На г. Тончо Мечкарски — 4 дни.

Народниятъ представител г. Гето Кръстевъ иска 15
дена отпускъ по болестъ; представя и медицинско свиде-
телство. Понеже се е ползувалъ съ 10 дни отпускъ, следва
Парламентътъ да му разреши искания отпускъ. Който отъ
г. г. народните представители е съгласенъ да се разреши
на г. Гето Кръстевъ 15-дневенъ отпускъ по болестъ, моля,
да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. Димитъръ Влаховъ иска
20 дни отпускъ по болестъ. Който отъ г. г. народните

представители е съгласен, да се разреши на г. Димитър Влахов 20-дневен отпуск по болест, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпило е питане от народния представител г. Кръстю Пастухов до г. министъра на финансите, съ което пита: 1) окончателна ли е спогодбата с портъоритъ; 2) какви сж нейнитъ по-сщществени постановления; 3) започнаха ли се преговори за ревизия на спогодбата отъ 1926 г.

Г. министърътъ на финансите ще отговори на туй питане въ днешното заседание.

Постъпило е питане от народния представител г. Димитър Нейков до г. министъра на търговията, промишлеността и труда относно удовлението безъ предупреждение група миньори отъ мина „Чумерна“, като не сж изплатили и надниците имъ.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Цоню Бръшляновъ сжщо къмъ г. министъра на търговията, промишлеността и труда относно постановлението на забележката къмъ буква е къмъ чл. 5 отъ закона за пенсиите за изслужено време, което не дава на работниците при държавнитъ мини право на пенсия.

Тия две питання ще се изпратятъ на г. министъра, за да отговори.

Има думата народниятъ представител г. Кръстю Пастуховъ, за да развие своето питане.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ чувствувамъ, че естеството на моето питане е такова, че би тръбвало да бжде въ видъ на интерпелация, за да могатъ и представители на всички парламентарни групи, или които обичатъ, да се изкажатъ. Но като зная, колко мъчно у насъ се насрочватъ интерпелациите, и за да не остана безъ каквото и да е отговоръ, азъ винаги съмъ избиралъ формата на питане. Къмъ тая форма съмъ прибъгналъ и сега по поводъ на сключената спогодба с портъоритъ на нашитъ довоенни и следвоенни заеми, и искамъ да зная отъ г. министъра на финансите, който е представлявалъ България заедно съ други членове на комисията, първо, какъвъ е характерътъ на сключената спогодба — окончателна или временна — второ, какви сж по-важитъ нейни постановления и, трето, започнало ли е или смѣта ли правителството въ скоро време да започне, ако досега не е започнало, разговори и преговори за ревизия на спогодбата отъ 1926 г.

Ще ми бжде приятно, ако г. министърътъ на финансите бжде тъй добъръ да възстанови точно фактическото положение и да не остави никакви съмнени по нѣкои точки, както това не еднѣжъ се е случвало въ Народното събрание.

Азъ зная отъ онова, което се изнесе въ печата, както и отъ кжситъ изявления на г. министъра на финансите — като приемемъ, че тѣ въ главнитъ имъ линии сж предадени вѣрно — че съгласението с портъоритъ има времененъ характеръ. Това едно.

Второ. Нѣма споръ върху това, че както въ Лондонъ, тъй и въ Парижъ, въ сравнение съ ланското съглашение, сж сключени съглашения съ отбивъ 10%, като занаяпредъ, както ни увѣрява г. министърътъ на финансите — не зная доколко е точно това — до края на мартъ месецъ 1933 г. ще плащаме срещу предвоенни и следвоенни заеми 40%, вмѣсто 50%, въ чужда валута, а останалитъ 60%, както е било досега, ще стоятъ на разположение на българското правителство въ левове, за да посрѣща то свои нужди.

Може би, дотукъ всичко това е така, както е изложено въ печата и както се помѣчихъ да го представя. Но чувствувамъ, че има още нѣкои точки, които не сж маловажни, които сж доста сщществени и по които е нужно да се дадатъ обяснения, за да не оставатъ никакви съмнения. Казвамъ, да не оставатъ никакви съмнения, тъй като, макаръ по първата спогодба г. министъръ-председателъ, пакъ по поводъ на мое питане, да даде подробни обяснения, все останаха между насъ и портъоритъ нѣкои пунктове неразяснени, контроверсни, за които впоследствие се води споръ и имаше нови преговори, а именно до правото имъ да назначаватъ единъ представител въ Народната банка, който да се грижи изключително за тѣхнитъ интереси, вѣнъ отъ представителя, назначенъ отъ Обществото на народитъ. Имаше споръ и по това, дали съкровищнитъ бонове сж прехвърляеми и лихвоносни или не.

Ето защо азъ не бихъ желалъ и сега да има подобни опущения въ изложението на г. министъра на финансите, за да бждемъ наясно и начисто, както подобава и както става въ всички парламенти при спогодби, които засѣгатъ

непосрѣдствено интереситъ на държавата. Поради това бихъ желалъ да се уясни предъ Народното събрание, какви ангажменти още поема българското правителство по това съглашение, а именно: първо, дали тѣй нареченитъ съкровищни бонове, които се издаватъ за 60% отъ сумата и ще се турятъ на разположение на държавата за посрѣщане нейнитъ бюджетни нужди, ще бждатъ оформени въ нѣкакви бонове, които ще иматъ характеръ на банкноти; второ, на името на Народната банка ли ще бждатъ тѣ, или пъкъ на името на българската държава; и, трето, каква е тѣхната предполагаема участь, т. е. каква реална стойностъ ще представляватъ тѣ днесъ или въ бждеще? А сжщо тѣй бихъ желалъ и настоявамъ да ми се отговори, дали тѣ сж на името на носителитъ, прехвърляеми ли сж, лихвоносни ли сж и какъвъ е размѣрътъ на лихвата.

Повдигамъ тѣзи въпроси, г. г. народни представители, за да бждемъ наясно. Ние трѣбва да знаемъ дали имаме работа съ едно предполагаемо опрощаване на тая сума, поставена на разположение на правителството въ Българската народна банка, какъ схваща правителството, какви сж неговитъ позиции: дали тази частъ отъ българския заемъ, който ще се внесе въ наши левове, ще бжде единъ денъ заличена, опростена, за да стане въ сжщностъ едно намаление на дължимата къмъ портъоритъ сума, или това е една временна отсрочка отъ страна на кредиторитъ, докогато трае, споредъ тѣхъ, тежкото положение на страната; и следъ това всичко пакъ ще се възстанови, като ще стане прихващането и на тази сума, т. е. тя ще бжде пакъ платена? Тоя въпросъ е интересенъ, за да знаемъ ние, дали, подъ една или друга форма, вмѣсто отсрочване съ резултатъ погасяване на дълга, ние въ сжщностъ ще имаме единъ заемъ, направенъ отъ кредиторитъ, т. е. единъ видъ леящъ дългъ на държавата, възлизащъ на стотинци милиона лева, наистина сега полезенъ, като предназначенъ да посрѣщне държавнитъ нужди, но най-накрая вреденъ за държавата, защото ще трѣбва чрезъ единъ новъ заемъ или по другъ нѣкакъвъ начинъ, какъвто ни наложатъ банкеритъ, да мине въ наше задължение и да сме принудени да го изплащаме. Ако, г. г. народни представители, ние имаме работа съ единъ прикритъ заемъ, тогава ползата отъ отсрочката, може да се каже, е съвършено илюзорна и политиката на правителството въ това направление не би могла и не би трѣбвало да срѣщне нашето одобрение, но трѣбва да бжде осъдена.

Г. г. народни представители! Азъ разбирамъ много добре, че, предъ пълното плащане, дори най-малкото облекчение, макаръ и временно, за единъ пропадналъ дължникъ все е нѣщо.

Азъ и по-рано, въ първото си питане, когато бѣ дума за първата спогодба, казахъ, че има едно начало и, колкото да е малко резултатно, то все е едно начало, за да ни послужи като изходенъ пунктъ за едни по-добри постижения, когато ще дойде време повтѣрно да се влѣзе въ преговори съ портъоритъ на нашитъ заеми.

Какво искахме ние тогава? Какво проповѣдваше правителството? Какво желаше народътъ или, по-право, на какво е платежоспособенъ българскиятъ народъ и българската казна? Най-важното, което би било за едно правителство по отношение на заемитъ, то е да постигне да наложи една ревизия на спогодбата отъ 1926 г. съгласно чл. 8 отъ нея. Тая спогодба ни е отворила вратитъ въ едно време, когато не се е предполагало, че стопанскиятъ и финансовиятъ животъ, както на свѣта, тъй и на България, толкозъ коренно ще дерайлира отъ нормалното си движение, че и безъ да е писанъ текстъ за ревизия на договора, той самъ се налага отъ живота. Както виждаме, и голѣмитъ държави, финансово изтощени, каквито сж Англия и Франция, безъ да иматъ въ своитъ спогодби изрични текстове за ревизия на задълженията си спрямо Америка, повдигатъ този въпросъ и отказватъ, както е знайно, да посрѣщатъ плащанията си на 15 декемврий 1932 г., позовавайки се на *rebus sic stantibus* — на коренно промѣнитъ се условия.

Азъ мисля, г. г. народни представители, че България не бива да прави едно изключение отъ тази финансова политика на всички голѣми и малки държави, защото днесъ почти всички държави отъ лагера на победители и на победени по единъ или другъ начинъ обявяватъ мораториумъ за своитъ плащания, мотивирайки се съ невъзможността да ги посрѣщатъ. И, следователно, колкото и да признаваме вѣрността на тази юридическа и политическа максима, какво международнитъ договори трѣбва да бждатъ измѣнявани — и азъ съмъ поддържалъ

това, поддържамъ го и сега — че едностранчиво, по желанието на една, която и да било отъ договорящите страни, но винаги двустранчиво, мисля, че днесъ е станало вече общо правило въ политиката на всички държави обратното, а именно отказътъ отъ плащането, ревизия на всички заеми. И затова азъ мисля, че повикътъ у насъ: „Ревизия на всички спогодби, които сж наложили тежести, непоносими за сегашното време на нашата държава“ е повикъ не демагогиченъ, не една платформа за печелене избиратели, но една платформа, която отговаря на действителнитъ нужди на държавата.

Азъ не искамъ да се позовавамъ само на това, че когато нашитъ заеми сж склучвани, франкътъ не се е равнявалъ и не може и сега да се равнява на 27 лева български. И затова никога базата не трѣбва да бѣде по-голяма отъ тая, която, да речемъ, има книжниятъ франкъ — 5½ лева наши пари

Но положението независимо отъ това е коренно изменило. Какъвъ е смисълътъ тогава на декларациитъ на нашето правителство, на г. министъръ-председателя, че не можемъ, че нѣмаме възможностъ да плащаме, че положението е по-силно отъ волята на отдѣлнитъ лица? Ако тоя зовъ имаше смисълъ преди нѣколко месеци, той е още повече реаленъ днесъ, защото положението днесъ е много по-лошо, отколкото е било по-рано.

Чувамъ, че г. министърътъ на финанситъ постоянно говори, за да похвали — може би това е единъ комплиментъ, една куртоазия — другата договоряща страна, че познавала много добре нашето положение. Азъ вѣрвамъ, че го познава. Тѣхни представители сж идвали да правятъ изучавания, както на положението на Народната банка, така и на положението на нашето съкровище. Е добре, не сж ли схващали тѣ не сж ли разбрали, че съкровището е празно, че постъпленията отъ данъцитъ постоянно намаляватъ — не поради една демагогична агитация да се не плащатъ данъци, а поради неспособността на населението да посрѣща и най-належащитъ си нужди? Не се ли склучва нашиятъ държавенъ бюджетъ — нѣма ли и сега да се склучи — съ милиардни дефицити и следователно, тия летящи дългове да подготвятъ почвата на единъ заемъ, който кой знае какъ и кой ще го даде, за да може да съществува страната?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

К. Пастуховъ (с. д.): Не се ли намираме ние предъ единъ финансовъ крахъ и трѣбва ли правителството да стои глухо къмъ воплитъ на българския народъ, къмъ неговата воля?

Азъ не искамъ да допусна, че отъ другата страна сж толкова шейлоковци, за да защищаватъ кръвожадно интереситъ само на банкерския капиталъ въ най-труднитъ времена презъ които минава човѣчеството и специално България. Наредъ съ това готовъ съмъ да приема, че и нашето правителство — нека не се сърди — не е изпълнило достатъчно своя дългъ; не му е била ясна политиката, задачата, която то си постави, пѣтичната, която трѣбва да следва. Азъ бихъ искалъ отъ българското правителството не да отправя фрази, които да плющятъ въ въздуха като файтонджийски камшикъ, но да обмисля своитъ думи и когато каже една дума, тя да тежи и да знайтъ всички, че ще бѣде изпълнена въ дѣло. Ако правителството е убедено — а ако не е убедено, то значи, че не познава финансовото положение — че страната ни се намира въ тежко финансово положение и отива къмъ пропасть, ако не се взематъ съответни мѣрки, то не можеше, по моето мнение, да се задоволи съ тая спогодба, която днесъ ни носи министърътъ на финанситъ и ни утешава, че печелимъ 10% въ сравнение съ миналото, както и ни увѣрява, че голѣмитъ падежи ще настѣпятъ презъ мартъ 1933 г., съгласно скалата на плащанията, движеща се прогресивно и отегчително за интереситъ на България.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

К. Пастуховъ (с. д.): Каква гаранция имаме, ако се върви изъ тоя пѣтъ на хленчене, на отстъпки, на прекланяне глава срещу това, да бѣдемъ ние единственото изключение въ свѣта, да изпълняваме волята на кредиторитъ и да получаваме вѣсто облекчения само тупане по рамото, че сме лоялни и честни платци и не имъ правимъ главоболия, каквито имъ правятъ всички други? Каква е гаранцията при воденето на такава една политика, че ние въ бѣдеще ще можемъ да стѣпимъ на здрава почва, за да наложимъ ревизия на спогодбата отъ 1926 г.? Нѣма ли да ни заляжатъ пакъ съ една временна спогодба? Не е ли манталитетътъ на банкеритъ такъвъ, че като — поотмине времето, да гледатъ да получатъ напълно взема-

нията си и да ни улеснятъ съ нѣкой тежъкъ заемъ съ непоносими залози, за да отегчатъ още повече положението на нашата страна?

Азъ изпълнявамъ моята задача като български гражданинъ и като народенъ представителъ. Не ме интересува точно какво мисли да прави напредъ — на думи — правителството. Азъ мисля, че неговиятъ пѣтъ, при днешнитъ условия, е погрѣшенъ. Той можеше да бѣде търпѣливъ и правителството можеше да получава едно снизхождение отъ насъ преди 6 месеци, но днесъ това снизхождение то не може да има. И ако резултатитъ на спогодбата сж такива, каквито азъ ви ги изложихъ, още отъ сега заявявамъ, че не съмъ доволенъ отъ тѣзи резултати. Нѣмаше нужда за тѣхъ делегации да отиватъ по Лондонъ и Парижъ, а всичката работа можеше да свърши канцеларски и въ София.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Още съ приемането на властѣта, при констатацията на положението, което бѣше заварено, и съгласно договоритъ по заемитъ, днешното правителство — както и миналото — бѣше длъжно да прави своитъ доклади предъ Финансовия комитетъ въ Женева за финансовото и стопанско положение на страната, на Народната банка и въобще за всичко, въ връзка съ чуждестраннитъ плащания, за да е ясно за кредиторитъ на България, доколко тѣ сж сигурни за своитъ вземания. Въ първия докладъ още, който бѣше направенъ, и по-специално въ доклада отъ януарий 1932 г., правителството, преценявайки положението, което му бѣше напълно ясно, въ своето изложение, което депозира въ Женева, каза ясно и категорично, че за предвоеннитъ заеми то не може още сега да се съгласи съ направената валоризация въ 1926 г., като заявява, че България не може да плаща по тази валоризация отъ днешното и ниво нагоре, и като добави, че и върху него ще иска ревизия. Това за предвоеннитъ заеми. За следвоеннитъ заеми, на основание на сѣщото положение, правителството заяви, че ще иска едно намаляние подъ формата на намаление лихвата — макаръ и за следвоеннитъ заеми да нѣма никакъвъ чл. 8 и да бѣха минали едва 2—3 години отъ тѣхното склучване. Формулата бѣше: искаме намаляние на лихвата до единъ размѣръ, който да отговаря на възможността на плащане на България. А за да може да се установи възможността на плащането, ще трѣбва да се прецени бюджетното положение въ връзка съ измѣнената конюнктура, която, тогава бѣше по-друга отъ днешната, и дали имаме основание да искаме намаляние въз основа на тази преценка. Трѣбваше сѣщо да се вземе подъ внимание и влошаването на платежния балансъ, което напоследъкъ създаде голѣма тревога въ връзка съ промѣнената конюнктура — днесъ тая промѣна въ стопанската конюнктура е по-голяма — а именно: намалянията въ девизнитъ постъпления. И действително, ако се приеме, че сж 10—15—20% по-малко бюджетнитъ постъпления, и се признае това отъ кредиторитъ, върху такава база тѣ ще влѣзатъ въ преценка на нашето положение. Ако по начало ние бѣхме започнали съ тѣхъ да водимъ преговори за намаляние на задълженията, то е само въз основа капацитета на възможността. На всички ви е известно, че ако сме затруднени съ 10—15—20% по отношение постъпленията по бюджета, то въ девизи сме затруднени много повече. Ето защо по силата на това положение не можеше да се постави другояче. Това положение съ никакви мѣрки не може да се промѣни, въпрѣки всички ограничения, които се направиха още отъ първия день, и строгия режимъ, който се въведе и следва отъ Българската народна банка до днесъ. Азъ по-късно ще ви посоча цифри, за да имате представа за тази финансова дисциплина, която се наложи оттогава насамъ, за да видите съ какви срѣдства сме изживѣли досега.

И на Финансовия комитетъ се видѣ доста чудно това излагане на положението отъ насъ. Завързаха се спорове върху положението, защото не така лесно могатъ да се правятъ сюрпризи съ такива чрезмѣрни искания; до вчера сте плащали напълно, а днесъ да искате намаляние и да е възможно така лесно склучването на спогодба за окончателно решение на въпроситъ. Азъ смѣтамъ, че нѣма защо да се спирамъ да ви обяснявамъ защо веднага не се е отишло на окончателна спогодба за задълженията и защо сме били принудени да склучимъ временни спогодби. Този въпросъ е много ясенъ. Г. г. народни представители! Ще се съгласите, че не така лесно може да се възприеме намалянето на задълженията, докато не се проучи дали действително нѣмаме възможностъ да плащаме въ пълненъ размѣръ.

Към всичко това трябва да прибавя, че положението не е било представено на Финансовия комитет по-рано такава, каквото то беше в същност, когато ние поехме управлението. Не трябва също да се забравя, че истинските кредитори, наречени портъори, са далеч от Финансовия комитет и за тях положението се е чертаело свършено друго, докладът е бил свършено други, цифрите са били свършено други. И за тях действително докладът, който ние представихме за нашето положение, беше една голяма изненада.

А. Ляпчевъ (д. ст): (Смѣе се)

Министъръ С. Стефановъ: Днес вече ние имаме признанието и от тях — кредиторите — че положението ни е такова, каквото го изнесохме, за да не се подсмива никой и да смѣта, че думите, които казахъ преди секунда, какво нашият доклад беше тогава за тях голяма изненада, са едно преувеличение. И когато азъ ви прочета признанията днес на кредиторите, въ какво положение се намира България, подкрепено от цифрите, ще ви стане ясно, че има една голяма разлика между миналите доклади за положението и сегашните.

Вѣрно е, че влошаването на положението започна въ последните 1—2 години. Това не беше за насъ нѣщо ново следъ поемане властта. Но, за съжаление, дотогава поне, азъ не съмъ намѣрилъ въ рапортите, които са правени, че действително е настъпилъ моментъ, когато България трябва да иска едно облекчение за своите задължения.

Азъ нѣмахъ да зачекна въпроса по-малко, г. г. народни представители, и смѣтамъ, че трябва да отговоря много ясно; и ще се задоволя да направя това. Обаче запитвачътъ г. Пастуховъ засегна малко по-обширно тия въпроси, и азъ, като членъ на правителството, се чувствавамъ засегнатъ. Но при все туй нѣма да отговоря на всички подмѣтания и подхвърляния и на всички бележки за положението, направени съ голяма сериозностъ отъ запитвача, което положение би трябвало да се изясни малко по-другояче. Този отговоръ ще бъде далечъ другъ път, при другъ случай, когато му е времето. Днесъ азъ ще се задоволя да отговоря специално на въпроса, както се слага въ питането.

Следователно, българското правителство — подчертавамъ още веднѣжъ — съ поемането на властта, съ първия си докладъ до Финансовия комитетъ, който беше допълненъ съ втори отъ януарий, много ясно представи какво е положението въ същност. Безспорно, това беше една голяма изненада и то не можеше да не създаде известни мѣждоности по-нататкъ въ уреждането на въпросите. Правителството зае едно становище ясно и категорично и то не отстъпи досега отъ него. Правителството каза, че не може по-нататкъ да продължи да плаща задълженията въ пълния имъ размѣръ.

Какво значи това: не може да плаща въ пълнѣн размѣръ. Това значи да се отиде на спогодба за намаляване размѣра на задълженията. И понеже за всѣки е ясно, че една такава спогодба за намаляване размѣра на задълженията не е така лесна работа, и не може да бъде постигната изведнѣжъ, започна се съ временниятъ спогодби. Затуй отъ нашите обяснения, отъ самото решение и термините, които се употребяватъ въ него, ще видите, че не се касае за окончателно намаление на задълженията, а се касае за облекчение на трансфера въ чужди дивизи. По-нататкъ азъ ще обясня този въпросъ. Впрочемъ, той самъ по себе си се обяснява, защото, казвамъ, спогодбите, които направихме и следъ 1 априлъ, и следъ 1 октомврий, иматъ характеръ на временни облекчения, нѣматъ характеръ на едно дефинитивно намаление на задълженията. Никога другъ начинъ на обяснение отъ страна на правителството не е даванъ, и никога въ изявленията на министри — писмени, или устни — нито въ изложения, които тукъ са правени, както и въ официалните спогодби, съществува подобно нѣщо.

Азъ казахъ въ самото начало, че трудностите идватъ отъ две посоки. Най-голямото затруднение въ днешно време не иде отъ бюджета, а отъ слабото постѣпление на дивизи. Притокътъ на дивизи по-рано е билъ около 600 милиона лева срѣдно месечно. А постѣпленията отъ нашия износъ въ момента, когато правѣхме нашия рапортъ, се очертаваха къмъ 400 милиона лева месечно. Капиталетътъ на нашите възможности, ако се базираме на цифрите въ тогавашния моментъ, на изучавания, които чужденците правѣха тукъ, трябваше да бъде 75%, а не 50%, както ние го постигнахме. Какъ постигнахме този резултатъ? Дали това е малко или много, то е въпросъ на преценка; но ако ви обясня голѣмите спорове, които имамъ

ме съ представителите на портъорите, които до този моментъ имаха друга представа за България, ще ви стане ясно всичко. Ще се съгласите, г. г. народни представители, че задачата на правителството и специално на министъра на финансите не е била така лека. Но въпроси отъ таква деликатно естество — разбира се, за всѣки то трябва да бъде ясно — не могатъ да добиятъ едно обширно разяснение, въ голѣми детайли, въ Камарата или вънъ публично, за да се видятъ всички мъжки на онѣзи, които са ги решавали. Това е излишно, нѣма нужда да се прави. Ние преценявахме добре промѣната въ стопанската конюнктура, която следваше съ силното спадане цените на зърнените храни, съ пресушването на източниците отъ банкерски краткосроченъ кредитъ, съ пълното пресушване на източниците отъ заемите, които имаше по-рано и т. н.; оставахме само съ единъ единственъ източникъ на постѣпления на дивизи: експортътъ. Въпрѣки базата на комисията, която идва тукъ да изучава положението ни и която стоеше на свършено друга база при уреждането, ние успѣхме да ги убедимъ, че тази база нѣма да бъде такава следъ месецъ, следъ два, следъ три, и по-късно, че тя ще бъде много по-ниска, затуй защото тѣзи постѣпления, които постѣпватъ днесъ, са инкасираны на ангажменти, на продажби и експортъ, направени въ минало време. Следователно, ние трябва да вземемъ онази база, която отговаря на днешната конюнктура, или, респективно, конюнктурата за момента, въ който преговаряхме. Преценявайки тая реална конюнктура, ние успѣхме да ги убедимъ, че за постѣпления на дивизи е останалъ единъ единственъ източникъ — експортътъ, който по никакъ начинъ не може да бъде повече отъ 50% отъ миналото.

Още съ първата среща ние успѣхме да ги убедимъ, че не можемъ да трансферираме повече отъ 50%. Отъ тукъ искамъ да извадя заключението, че навремето въпросътъ са се решавали съ пълно познаване на положението, а не така леко, както се забелязва. Правителството остана вѣрно на своята позиция, то защити базата, на която беше застанало още въ началото, можа да я устои досега и по този начинъ се постигна съгласието отъ 1 априлъ миналата година за плащане 50%.

Въпрѣки че тѣзи спогодби иматъ времененъ характеръ и носятъ главно дивизно облекчение, това е отъ голямо значение. Долоко това е отъ значение ще се разбере, ако си послужимъ съ цифрите, за да видимъ голѣмото значение на тия спогодби, специално за стопанския животъ. Отъ 700—900 милиона дивизи, платежи по заемите — извънъ другите нужди за легации, студенти и т. н., които общо надминаватъ 1 милиардъ и 200 милиона лева — ние сме намалили трансфера на половина. Ако ние не бѣхме икономисали тѣзи 400—500 милиона лева дивизи годишно, или 30—40 милиона лева месечно, какво щѣше да бъде положението на стопанския животъ? Следователно, не трябва ли да се отдаде съответното значение на това голямо облекчение за страната? Какво повече може да се иска при това положение, когато за пръвъ път се предявява невъзможността да се плаща въ пълнѣн размѣръ?

Азъ считамъ, че първото съгласение за 50% изведнѣжъ, г. г. народни представители, е единъ успѣхъ, който не само трябва да бъде признатъ, но азъ ще си позволя да кажа, че той е успѣхъ чудноватъ. Преговорите се третираха съ пълно познаване на работата, и за обосновка се взеха не цифрите на момента, а цифрите на бъдещето, които днесъ се потвърдиха напълно. Днесъ стана ясно за тяхъ, че не може да се правятъ въ едно аномално време преценки за положението, бюджетно и платежно-балансово, въз основа цифрите само въ дадения моментъ на третирането, ами трябва да се правятъ въз основа на действителното положение за момента, посочено въ известни цифри. Въ никакъ случай не могатъ да се правятъ преценки по цифри за единъ изминалъ периодъ, предъ видъ на силно промѣнената конюнктура — която промѣна отъ една година насамъ върви съ единъ много силенъ темпъ. И действително, нашите постѣпления въ дивизи отъ 600—700 милиона лева месечно, въ близкото минало слѣзхоа на 400—300—200 милиона лева, а днесъ са подъ 200 милиона лева. Всичките аргументи, които имъ се дадоха, се потвърдиха днесъ напълно, отъ кждето е и силата на нашата аргументация, за да искаме и извоюваме едно ново намаление съ още 10%. Ние бѣхме разбрани, положението ни биде признато отъ нашите кредитори и сполучихме да достигнемъ тия двустранни съгласения съ задоволителни резултати.

Следователно, другиятъ въпросъ, който слага г. Пастуховъ — временна ли е спогодбата или окончателна, какво става съ левовѣтъ и т. н. — е единъ въпросъ, който самъ

по себе си добива своето уяснение и своя отговор, щом се знаят самитъ спогодби — онай, която се чете въ миналото, и тия, които ще ви се прочетат сега и които иматъ времененъ характеръ. Сега за пръвъ път, г. г. народни представители, се сполучи да се предизвика съглашение за ревизия на предвоеннитъ задължения, по силата на чл. 8 отъ договора за валоризацията отъ 1926 г. (Ръкоплъскания отъ демократитъ).

Азъ ще ви прочета, г. г. народни представители, дветъ спогодби, които се постигнаха въ Лондонъ и Парижъ, следъ което ще дамъ още нѣкои малки обяснения повсѣка точка отдѣлно, за да стане напълно ясенъ отговорътъ ми на запитвача.

Както ви е известно, г. г. народни представители, най-напредъ стана среща въ Лондонъ съ портъоритъ на следвоеннитъ заеми. Тоя пътъ се започна отъ тамъ.

(Чете) „Комюнике за публикуване на 21 ноемврий 1932 г., сутринта. Относно българския 7% заемъ за настаняване на бѣжанцитъ отъ 1926 г. и българския 7½% стабилизационенъ заемъ отъ 1928 г.“

Това комюнике е известно вече, понеже се публикува въ английски вестници, изпрати се и тукъ и, предполагавамъ, че се знае отъ г. г. народнитъ представители.

(Продължава да чете).

„Съгласно препорѣката на Финансовия комитетъ при Обществото на народитъ въ неговия рапортъ отъ 10 октомврий 1932 г., г. Стефановъ, български министъръ на финанситъ, и г. Стояновъ, директоръ на държавнитъ дългове, посетиха Лондонъ, за да се срещнатъ съ Комитета за заемитъ, сключени подъ покровителството на Обществото на народитъ (Лондонъ), за да разискватъ по службата на споменатитъ по-горе два заема, сключени подъ покровителството на Обществото на народитъ.

„Съгласно спогодбата, за която е дума въ това комюнике, българското правителство се бѣше задължило да трансферира 50% отъ сумитъ, необходими за службата по двата български заема до 30 септемврий 1932 г. Тая спогодба бѣше своевременно изпълнена. И оттогава, въ очакване сключването на нова спогодба, българското правителство продължи да трансферира 50% отъ месечнитъ вноски за службата по горнитъ заеми до и включително плащането съ падежъ 15 ноемврий 1932 г.

„Обясненията, дадени отъ българскитъ представители и рапорта на Финансовия комитетъ при Обществото на народитъ, както и частнитъ сведения, съ които разполага Комитетътъ за заемитъ, сключени подъ покровителството на Обществото на народитъ, сочатъ, че бюджетнитъ и девизни мѣжнотии, предъ които е изправена България, сѣ се по-скоро влошили, отколкото да се подобрятъ отъ последната среща, резултатитъ отъ която бѣха изразени въ комюникето, публикувано на 22 юлий т. г.

„При това положение, българскитъ представители поискаха нѣкои облекчения относно службата на заемитъ. Следъ разискване, българскитъ представители приеха, щото българското правителство да напрази достатъчни трансфери, за да се допълнятъ 40% отъ сумата, нужна за службата по двата български заема за шесттъ месеца — ноемврий 1932 г. до априлъ 1933 г. включително — като останалитъ 60% бждатъ инвестирани въ левове въ България, по начинъ, одобренъ отъ Финансовия комитетъ.

„Вземайки всичко предъ видъ, комитетътъ смѣта, че ще бжде отъ най-голъмъ интересъ за бонхолдеритъ да възприематъ този окончателенъ процентъ, който българското правителство безусловно се задължава да трансферира презъ поменатия периодъ, отколкото да се опитатъ да настоятъ за единъ по-голъмъ процентъ, какъвто българското правителство може фактически въ скоро време да не бжде въ състояние да трансферира. Следователно комитетътъ, макаръ и да не притежава мандатъ отъ бонхолдеритъ да сключва отъ тѣхно име какъвто и да е споразумение, сюжерира на бонхолдеритъ отъ двата български заеми, сключени подъ покровителството на Обществото на народитъ, че тѣ ще постѣпятъ добре, да се съгласятъ съ предложението на българското правителство да трансферира 40% отъ сумитъ по службитъ на заемитъ до 15 априлъ 1933 г. включително, както е посочено по-горе.

„Българското правителство се задължава, че двата български заеми, сключени подъ покровителството на Обществото на народитъ, не ще бждатъ изложени на по-неизгодно третиране, отколкото който и да е другъ български външенъ заемъ. Въ случай, че българското правителство се намѣри въ положение да трансферира единъ по-голъмъ процентъ отъ 40% за службата, по който и да е български външенъ заемъ, презъ периода, завършващъ на 15 априлъ 1933 г., то ще направи потребното, за да осигури на

двата български заема, сключени подъ покровителството на Обществото на народитъ, поне едно подобно изгодно третиране“.

Това е точниятъ текстъ на съглашението, постигнато въ Лондонъ. Какви обяснения по него трѣбва да се дадатъ, г. г. народни представители? Както ви е известно, по тия заеми ние нѣмаме всичкитъ онѣзи прѣчки и трудности каквито имаме съ предвоеннитъ заеми, било съ заложенихъ за тѣхъ приходи, било най-сетне съ голѣмия въпросъ за ревизията, съгласно чл. 8 отъ договора по валоризацията отъ 1926 г. И тукъ фразата, казана отъ самитъ представители, за положението, доказва, че за българското правителство е много ясно истинското положение на България, че то го е изнесло, както си е и че това положение е станало ясно и на самитъ кредитори и тѣ, въ подкрепа на нашитъ обяснения го потвърждаватъ по начинъ и съ езикъ, който рѣдко може да се допустне да се направи отъ единъ кредиторъ.

Следователно, при тая редакция на съглашението става излишно да давамъ повече обяснения върху това, ясно ли е на кредиторитъ истинското финансово положение на България и има ли желание у тѣхъ, преценявайки тежкото положение на България, да дадатъ съответнитъ облекчения.

Това по отношение следвоеннитъ заеми.

Малко по-другояче и съ по-голъми затруднения бѣ третиранъ въпросътъ за предвоеннитъ заеми, обаче и по тия заеми съглашението е точно сѣщото, както по следвоеннитъ заеми. Ето окончателниятъ текстъ на протокола по предвоеннитъ заеми 1892, 1896, 1902, 1904, 1907 и 1909 г.:

(Чете) „Представителитъ на комитетитъ за защита на белгийскитъ, английскитъ, френскитъ, холандскитъ и швейцарскитъ носители на българскитъ заеми отъ преди 1914 г. се събраха на 24, 25, 26, 28 и 29 ноемврий 1932 г. въ сѣдалището на Националната асоциация въ Парижъ, за да разискватъ съ г. Ст. Стефановъ, български министъръ на финанситъ, и съ г. Н. Стояновъ, директоръ на държавнитъ дългове, условията за продължение следъ 1 октомврий 1932 г. мораториума, който е въ сила отъ 1 априлъ т. г.

„Представителитъ на българското правителство съобщиха, че въ съгласие съ препорѣкитъ на Финансовия комитетъ при Обществото на народитъ и възъ основа на спогодбата на предишния мораториумъ, българското правителство е трансферирало 50% по службата на външнитъ държавни дългове за периода 1 априлъ — 30 септемврий 1932 г. То сѣщо е продължило да трансферира и следъ 1 октомврий 1932 г. и досега 50% по службата, съгласно временната спогодба отъ 11 октомврий 1932 г.

„Отъ рапорта на Финансовия комитетъ отъ 10 октомврий 1932 г. и отъ даденитъ сведения отъ представителитъ на българското правителство се вижда, че финансовото и стопанско положение на България не се е подобрило презъ изтеклото шестмесечие.“

Тукъ едно малко обяснение. Тѣ не щатъ да признаятъ, че нашето положение се е влошило, а поддържатъ само че не се е подобрило.

К. Пастуховъ (с. д): Все се надѣватъ да ни дератъ още!

Министъръ С. Стефановъ: (Чете) „При това положение представителитъ на българското правителство поискаха по-чувствителни облекчения по службата на горизброенитъ заеми. Следъ разискване дветъ страни се съгласиха както следва:

„1. За периода отъ 1 априлъ 1932 г. до 31 мартъ 1933 г. българското правителство ще допълни трансфера до 40% на сумитъ по договорнитъ девизи по провизията на службата, като се държи смѣтка за направения вече трансферъ отъ 1 октомврий 1932 г. насамъ. Нетрансфериранитъ 60% въ лева ще бждатъ внесени на смѣтката на съветника на Обществото на народитъ при Българската народна банка, за да бждатъ използвани отъ съветника по препорѣчания отъ Финансовия комитетъ начинъ.“

Трѣбва да ви кажа, че въ този протоколъ има нѣкои подробности, както казахъ въ началото, защото заемитъ сѣ нѣколко, съ разни падежи, съ разни вноски, и сѣ уговорени детайлитъ досежно 40% отъ трансфера. Затуй въ началото ви прочетохъ, че се казва „до 40%“, понеже има вноска на база 50% презъ ноемврий.

(Чете) „Трансфериранитъ въ повече 10% въ девизи“ — разбира се ноемврийската вноска 50% — „по службата заема 5%, 1902 г., падежъ 14 мартъ 1932 г.“ — това е купонътъ — „ще бждатъ задържани и запазени, за да бждатъ използвани за службата на сѣщия заемъ следъ 14 мартъ 1932 г. Българското правителство се задължава да попълни съответната вноска въ лева. По сѣщия начинъ ще се действува и за другитъ заеми, ако случаятъ се представи.

Да дамъ и тукъ едно пояснение, тъй като плащането, което стана на 15 ноември, е 50% въ девизи и 50% въ лева, като пакъ ще използваме 50% въ девизи, а въ края на месеца ще се внасятъ 40%. Затуй е употребена фразата „до 40%“. И тукъ е казано „девизи“, за да се допълнятъ пъкъ левоветъ до 60%.

Тъй че и тукъ е казано, че 10-тъ на сто въ повече девизи ще бъдатъ запазени, за да бъдатъ използвани за службата на сѣщия заемъ следъ 14 мартъ 1932 г. и че по сѣщия начинъ ще се действа за другитъ заеми. Тази фраза е употребена затуй, защото въ момента, когато третирахме, не знаехме деня, когато ще приключимъ преговоритъ. И понеже на 1 декември имаме падежъ, избора се тая формула, вмѣсто да се цитиратъ падежитъ на отдѣлнитъ вноски, които иматъ характеръ на месечни плащания, за да се образува съответниятъ купонъ. Не се изброиха падежитъ на отдѣлнитъ заеми, защото не знаехме какъ ще ставатъ плащанията; не знаехме даже дали ще има плащания, ако не се постигнѣше споразумение.

(Продължава да чете) „2. По отношение на заемитъ съ залози 1902, 1904 и 1907 г., комитетитъ на носителитъ сѣ съгласни, че презъ поменатия периодъ, 1 октомври 1932 г. — 31 мартъ 1933 г., исканитъ отъ българското правителство бандероли и гербови марки отъ делегата на носителитъ въ София да бъдатъ давани, до образуванетоъ провизиитъ по горния начинъ, за заемитъ 5% 1902 и 4½% 1904 г. и доколкото двуседмичнитъ вноски по службата на заема 4½% 1907 г. ще бъдатъ редовно внасени по новия начинъ срещу плащане на делегата на носителитъ 40% въ девизи и потвърждение, представено на делегата за плащане 60% въ лева при отворената при Българската народна банка смѣтка на името на съветника на Обществото на народитъ при казаната банка.“

Позволете, г. г. народни представители, тази точка втора, макаръ да е доста ясно изложена, да я поясня.

Понеже има четири заеми, по които има различни плащания въ този периодъ — отъ 1 октомври 1932 г. до 31 мартъ 1933 г. — и понеже има направени вноски, господата пожелаха да се обясни точно, а не само да се постави принципътъ, както е казано по следвоеннитъ заеми, защото тамъ нѣма тия прѣчки, установено е, че презъ периода отъ 1 октомври до 1 априлъ плащането ще бъде 40% въ девизи и 60% въ лева. Това сѣ подробно, които поясняватъ разнитъ вноски. За да се впише по отношение на бандеролитъ и на гербовитъ марки — това бѣше наше искане, тъй като е известно, че по нѣкои отъ заемитъ, по които имаме залози, ние трѣбва да плащаме напълно стойността, когато теглимъ бандероли и марки. И понеже въ сѣщностъ плащанията по нѣкои заеми ставатъ двуседмични, а по други всѣки месецъ — а има и други дати — за да се образува за 6 месеца купонътъ, много пъти досега ние сме плащали предварително — а така е било и въ миналото — напълно за цѣлия купонъ, ако имаме нужда въ сѣщия размѣръ да теглимъ бандеролъ или марки. Ето защо предъ видъ на затруднението, което имаме, ние поискаме да стане туй измѣнение на фактическото положение на вноскитъ по заемитъ и да ни се даде улеснението, че ще получимъ за всѣка вноска отъ този периодъ — безъ да се чака да се допълва купонътъ, както досега се е практикувало — бандеролъ и гербови марки на равностойността на 40% девизи и 60% лева. Това е обяснението, което ви давамъ по точка втора.

(Продължава да чете) „3. Въ случай че българското правителство би се съгласило да даде за една коя и да е група на своитъ външни заеми изгоди, надвишаващи, посочени въ чл. чл. 1 и 2 по-горе, тая изгода трѣбва да бъде разширена по право и за носителитъ на заемитъ, за които е речъ въ настоящата спогодба.“

„4. Така опредѣлената служба ще се извършва върху базата на процентитъ, които сѣ сега въ сила за периода 1 априлъ 1930 — 1 априлъ 1933 г. по скалата на спогодбата отъ 11 декември 1926 г. и за споменатитъ въ нея заеми. Нѣма да има трансфери или плащания въ лева за службата на погашенията презъ периода 1 октомври 1932 г. — 31 мартъ 1933 г.“

Тукъ ще спра, за да ви дамъ едно обяснение, за да не остане тъмна страна и да се смѣтне, че има нѣщо неясно.

Валоризацията, както знаете, по днешнитъ проценти е отъ 1930 г. до 1 априлъ 1933 г. И понеже въ периода на спогодбата, която правимъ сега, има месечни вноски — на 2 февруарий и на 14 мартъ — за да образуватъ купона следъ 1 априлъ, и понеже този купонъ идва следъ 1 априлъ въ второто стѣпало на валоризацията, ние не желаемъ да нарушимъ нашето становище, което сме взели още отъ първия денъ, а именно, че не можемъ да плащаме повече отъ днешното ниско ниво, което заварихме, съгласно спогодбата.

Ето защо ние отхвърлихме трансферитъ по предварителнитъ вноски на известни купони, които иматъ такива вноски въ този 6-месеченъ периодъ, нуждни за следъ 1 априлъ, и се съгласихме да ставатъ при днешната ниска база, както съмъ казалъ въ извъленията си. Това — първо. Второ, ние отхвърлихме амортизациитъ, защото и по тѣхъ за нѣкои заеми трѣбва да ставатъ вноски по по-високи проценти, който ние по начало не искаме да приемемъ. Това е обяснено ясно въ втората частъ на п. 4, който ви прочетохъ преди малко. (Продължава да чете)

„5. Българското правителство ще изпрати свои делегати въ Парижъ най-късно до 1 мартъ 1933 г., за да се разисква ревизията на спогодбата отъ 1926 г., съгласно чл. 8 на казаната спогодба.“

„6. Представителитъ на носителитъ на казанитъ заеми препорѣчватъ на носителитъ да приематъ трансферитъ 40% за периода 1 октомври 1932 г. — 1 мартъ 1933 г.“

Г. г. народни представители! Отъ така прочетенитъ две спогодби и малкитъ обяснения, които азъ тукъ-тамъ давахъ, мисля, че е напълно пояснено всичко онова, което се съдържа въ тѣхъ. Абсолютно нищо повече отъ това, което е писано въ спогодитъ, нѣма; никакви други ангажменти и задължения нѣма. Спѣшки имаме много, но тѣ се преодоляха. Преговоритъ се водиха съ необходимото познаване на въпроситъ и съ запазване необходимото достоинство на България, макаръ и дължникъ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Голѣмитъ придобивки, г. г. народни представители, отъ положенитъ усилия можете да ги цените, както щете. Тѣ се състоятъ главно въ две посоки.

Първата придобивка е тази, че успѣхме, въпрѣки голѣмитъ мъжнотии, да постигнемъ двустранно съглашение. Нека ми бъде позволено тукъ да направя една бележка на г. Пастухова, защото азъ добре помня какво се е говорило. Въ питането си миналата година г. Пастуховъ похвали правителството, че то е употребило всичко, за да достигне двустранно съглашение, а не едностранно да решава въпроса.

С. Тошевъ (раб): И днесъ ще Ви похвали!

Министъръ С. Стефановъ: Този пътъ г. Пастуховъ прибрзано направи една резерва и каза: „Най-сетне, при положението, въ което се намира България, нѣма нужда да отивате да хленчите“. Азъ дължа да заявя, г. г. народни представители, че нито правителството, нито финансовиятъ министъръ, който е представлявалъ България, не е хленчилъ предъ нашитъ кредитори. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството) Разбира се, третирането на въпроситъ е било напълно коректно, съ всичкото уважение къмъ портюритъ, защото, трѣбва добре да разберемъ, че не можемъ току-така, безъ основание, да разиграваме ония, които сѣ дали пари, или да искаме отъ тѣхъ повече, отколкото разумътъ подказва, да се иска повече, отколкото възможноститъ позволяватъ да се иска, за да може въ края на краищата да се постигне спогодба.

Казвамъ, първото голѣмо постижение, г. г. народни представители, бѣше именно това, че успѣхме, въпрѣки голѣмитъ мъжнотии, да постигнемъ двустранно съглашение. Бѣше оправдано за всѣки министъръ на финанситъ на негово мѣсто и за всѣко правителство да скъса този пътъ, при голѣмитъ мъжнотии, които срещнахме. Азъ считамъ за излишно да описвамъ тия мъжнотии и да влизамъ въ подробности. Искахъ само да подчертая това обстоятелство, че употребихме върховни усилия да сключимъ двустранно съглашение, за да се разбере доколко ни е ръководило едно високо съзнание и едно разбиране, че двустраннитъ съглашения представляватъ извънредно голѣма изгода за страната въ този моментъ, въ който живѣемъ, главно, както казахъ и въ извъленията си, за търговския кредитъ на страната, защото всѣки единъ отъ васъ трѣбва да разбере какви ще бъдатъ логическитъ последици въ всички направления и посоки отъ едно сключване на преговоритъ. Много лесно може да се каже: „Скъсваме“, но то трѣбва да бъде оправдано. То може да стане само тогава, когато се изчерпятъ всички възможности за едно разбирателство и разрешаване на въпроса, но целта трѣбва да бъде да се постигне непременно двустранно съглашение. Най-малко днесъ, въ тия тежки моменти, България има нужда отъ сътресения отъ такъв характеръ, последицитъ отъ които всѣки отъ васъ може да прецени.

Азъ подчертавамъ тази голѣма придобивка, която се постигна. Ние ще имаме спокойствието въ този 6-месеченъ периодъ да се занимаваме съ наши вътрешни въпроси, безъ да имаме на главата си разправитъ, които щѣха да легнатъ на правителството, което и да бѣдѣше то, ако имаме едно едностранно разрешение на въпроса.

Втората придобивка, г. г. народни представители, е тази, че тоя път, и то само след втора среща с кредиторитъ — което трѣбва добре да се прецени — успѣхме да ги убедимъ, че най-сетне тѣ трѣбва да се съгласятъ по начало да се направи ревизия на размѣра на задълженията. И, както виждате, въ предпоследната точка отъ настоящата спогодба съ портюоритѣ по предвоеннитѣ заеми ние имаме и това решение.

Какво ще бѣде на 5 мартъ идущата година, когато пакъ ще се съберемъ, никой не може да предвиди. Азъ още отсега предвиждамъ голѣмитѣ мѣжнотии, които ще дойдатъ, но и тогава, както и сега, ще се помѣчимъ да дойдемъ до едно решение. Правителството, което добре познава положението, нѣма така лесно да отстъпи отъ становището, което е взело още въ първия день, и отъ оная формула, която е установена. Това, разбира се, бѣше за временнитѣ спогодби. Въпроси има много, резерви има предявени и отъ едната страна и отъ другата. Миналиятъ пътъ, при изричното решение на Финансовия комитетъ, че отъ България не може да се иска да трансферира повече отъ досегашния размѣръ, и при решението въ последната сесия на Финансовия комитетъ да плащаме подлѣ 50%, ние депозирахме нашата резерва, че не сме въ състояние да плащаме по тая тарифа, и това не бѣше законъ, не бѣше задължително за никого, но успѣхме да направимъ отъ тая резерва единъ фактъ и да имаме едно решение, отговарящо на онова, което сме поддържали.

Съ тѣзи нѣколко думи, г. г. народни представители, азъ считамъ, че завършвамъ моитѣ обяснения. Остава по-нататѣкъ на народното представителство и на българския народъ да прецени тия усилия, които сѣ направени отъ правителството въ тая посока, които сѣ основата за спокойствие на страната днесъ и които иматъ значение не толкова прѣко — по отношение размѣра, дали сѣ 5% или 10% повече или по-малко — колкото косвено за голѣмитѣ интереси, които смѣтамъ, че всѣки единъ отъ васъ ще ги схване и разбере и безъ моитѣ обяснения, които дадохъ тукъ, защото считамъ, че положението е ясно, както за цѣлия Парламентъ, така и за цѣлия български народъ, който непосредствено го чувствува. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Кръстю Пастуховъ, да каже доволень ли е отъ отговора на г. министъра на финанситѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Като смекчаващи отговорността обстоятелства за правителството може да се наведе твърдостъта и упоритостъта на капитала, който не иска и при най-мѣжнотии обстоятелства да направи каквито и да било отстъпки на по-слабата страна. Азъ никога не съмъ твърдилъ, че едно кое и да било правителство, когато е въпросъ да облекчи хазната, нѣма да направи постѣпки въ тази посока и нѣма да си даде трудъ. Въпросътъ е до неговата твърдостъ, както и до задачитѣ, които то си поставя. И въ това отношение наистина между мене и министъра на финанситѣ, или българското правителство, има една дълбока разлика. Г. министърътъ на финанситѣ смѣта, че всичкиятъ въпросъ е за трансферитѣ и за девизни облекчения. Азъ стоя на противно становище — че ако за първи пробивъ преди нѣколко месеци, когато и положението на страната бѣше малко по-малко лошо, отколкото е днесъ, е билъ нуженъ, оправданъ и шо-годе полезенъ компромисътъ между българското правителство и портюоритѣ, изразенъ въ известната вамъ спогодба, днесъ, при свършено промѣненитѣ обстоятелства, тоя курсъ не може да бѣде поддържанъ. Тогава бѣ подхвърлено: „Това е началото, за да стигнемъ къмъ ревизията“, а сега въпросътъ за ревизията се отлага пакъ за м. мартъ! Азъ мисля, че днесъ, както за всички страни, на които банцитѣ пращатъ отъ злато, каквито сѣ Англия и Франция, . . .

Нѣкой отъ мнозинството: Не се знае.

К. Пастуховъ (с. д): Да, да, тѣ казватъ, че хазнитѣ имъ сѣ празни, но банцитѣ имъ сѣ пълни. — . . . така и за насъ не може да бѣде въпросътъ само за едни облекчения, а за ревизия на една спогодба, ревизия, която не иде отъ обстоятелствата, ревизия, която е уговорена и, следователно, юридически призната въ самата спогодба отъ 1926 г.

Министър-председател Н. Мушановъ: Иде и отъ обстоятелствата.

К. Пастуховъ (с. д): Да, иде и отъ обстоятелствата, но ние, г. министър-председателю, не искаме да ни отвори вратата кредиторитѣ, за да ни признае правото на ревизия. Ние се боримъ да упражнимъ това наше право, което фигурира въ договора и което сме издействували още презъ 1926 г. Има една разлика, колкото и обстоятелствата да играятъ роля. Въ онова време се е мислило за обстоятелства, които правятъ малко отклонение отъ нормалнитѣ, а не за свършено промѣнена обстановка, както е днесъ.

Г. г. народни представители! Това 10% облекчение звучи малко смѣшно. Въ сѣщностъ имаме статукво. А това статукво трѣбва да бѣде измѣнено. Г. министърътъ на финанситѣ ми подхвърля: „Вие сте партизани на двустраннитѣ“ . . .

Министър С. Стефановъ: Азъ казахъ какво сте казали миналата година.

К. Пастуховъ (с. д): Да, да, азъ го поддържамъ. Винаги трѣбва да се мѣчимъ да изпълняваме двустраннитѣ договори, но то не значи да бѣждатъ увѣковѣчавани при промѣнени обстоятелства и при една неоправдана и фактически, и юридически упоритостъ на кредитора. Вие, кредиторъ, който сте ми дали правото на ревизия по договора не смѣте да се закриете задъ формулата за свещеностъта на двустраннитѣ договори; вие нарушавате договора. . .

Министър С. Стефановъ: Позволете, г. Пастуховъ. Погрѣшно сте ме разбрали. Азъ не казахъ, че съмъ за изпълнението на двустраннитѣ договори. Азъ казахъ, че е предпочтително да се дойде до двустранни договори.

К. Пастуховъ (с. д): Именно, азъ разбирамъ. И когато кредиторътъ нѣма правото . . .

Г. Т. Данаиловъ (д. ст): Това е друга политика, отколкото оная, която се изнасяше по-рано. Ние чуваме отъ г. министър-председателя, че българското правителство настоява на този фактъ, че паритѣ трѣбва да останатъ подлѣ гаранцията на българското правителство въ банката. Помните ли какво говорѣхте Вие? А днесъ оставатъ подлѣ гаранцията на контролѣра на нашитѣ заеми. Тамъ е смисълътъ на онуй, което г. министър-председателътъ поддържаше съ право, и ние го подкрепихме.

К. Пастуховъ (с. д): Да, но положението се измѣни.

Министър-председател Н. Мушановъ: Не се е измѣнило. Сѣщото си е. Днесъ паритѣ сѣ на името на г. Вато, който е представител на Обществото на народитѣ. Не се даватъ паритѣ на кредиторитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Ние виждаме да се явяватъ по единъ, по двама контролѣри, които изпълняватъ различни функции, и да спорите съ тѣхъ въ Финансовия комитетъ и другадѣ. Азъ виждамъ, че г. министърътъ на финанситѣ не засегна всички тѣзи въпроси, които съществуватъ и сѣ частъ отъ една голѣма проблема.

Министър С. Стефановъ: Ще Ви отговоря.

К. Пастуховъ (с. д): Тѣ сѣ подлѣ вида на подробно-ститѣ, които въ сѣщностъ ни турятъ нови букаи, новъ контролъ и, следователно, отегчаватъ положението на нашата страна.

Азъ не мисля, че съ ржкоплѣскания могатъ да бѣждатъ разрешавани подобни въпроси и че по този начинъ се услужва на интереситѣ на България. Никога не съмъ билъ за една партизанска политика. Социалната демокрация винаги е държала за интереситѣ на народа и за общитѣ нужди на държавата и, съ огледъ на това, безъ да се грижи кой ще бѣде финансовъ министъръ и какво влияние може да окаже една несполучлива спогодба, трѣбва да изгълъни своя дългъ. Не е въпросътъ да полемизирамъ. Азъ не съмъ напълно освѣтленъ, но отъ това, което знамъ, мога гласно да заявя, че не се разкриватъ всички работи предъ Народното събрание и че въ подробноститѣ се криятъ много съществени работи, които даватъ друга осанка на самата спогодба.

Министър-председател Н. Мушановъ: Това е една неистина.

Министър С. Стефановъ: Протестирамъ, г. Пастуховъ, и Ви моля да ми кажете конкретно, какво се укрива?

Още веднъж Ви казвамъ: протестирамъ и заявявамъ, че нѣма нито единъ сантимъ укрить! По-голъми подробности не искахъ да кажа. Ако желаете, ще Ви ги кажа.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Нѣма защо да протестираме, защото и ние не вѣрваме, че може да има други съглашения отъ тия, които Вие казвате.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ не казвамъ, че има други съглашения, но има подробности, които внасятъ въ съществуването на работата известенъ отенъкъ, който има значение.

Но нека се върна на думата си. Не одобрявамъ тази политика на правителството — да се узакони статуквото. Предпочитамъ и намирамъ полезна, съ огледъ интереситъ на страната, една политика народна и държавна за ревизия на спогодбата, за да се скъса съ досегашното положение, както постѣпватъ въ защита на своитъ интереси всички голѣми и малки държави.

Министъръ С. Стефановъ: Казахъ Ви, че това е направено.

К. Пастуховъ (с. д): И пакъ ще се дойде до двустранни договори, и пакъ ще ги подпишемъ.

Министъръ С. Стефановъ: Казахъ Ви, че това е направено, г. Пастуховъ.

Д. Ачковъ (нез): Въпросътъ е за Деклозиеръ, за Търговската банка.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министър-председателъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Моля, г. министър-председателю, преди да говорите, да Ви задамъ единъ въпросъ, за да отговорите и на него.

И дветъ тия спогодби, които г. министърътъ на финанситъ е подписалъ отъ името на правителството, оставатъ като единъ административенъ актъ, като единъ актъ на изпълнителната властъ ли, или вие ще ги внесете тукъ, за да ги разгледаме и одобримъ или отхвърлимъ? Азъ искамъ да Ви поставя тоя въпросъ, защото, заедно съ тѣхното внасяне тукъ, ще се разяснятъ въпроситъ, свързани съ тѣзи съглашения. Този въпросъ не е за едно питане: не може съ едно питане да се разрешава такъвъ голѣмъ въпросъ, какъвто е тоя за държавнитъ заеми.

Министъръ С. Стефановъ: Разбира се.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И азъ смѣтамъ, че е даже въ интереса на правителството да внесе спогодбитъ тукъ, за да си кажемъ разбиранята, и болшинството, което му дава довѣрие, да ги гласува и да се свърши въпросътъ.

С. Ивановъ (раб): Вие гледате само формата.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е въпросъ за формата.

С. Ивановъ (раб): Шомъ сте за ревизията на версайската система, ще махнете тѣзи дългове. Никакво плащане! (Възражения отъ мнозинството)

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Да, но онѣзи, които приказваха да не се плаща, сега най-много плащатъ!

Министъръ С. Стефановъ: Г. Пастуховъ! Ще ми позволите да Ви направя една бележка. Ако е въпросъ за преценка на политиката и за познаване на положението и ако Вие ми правите тия обширни бележки въ тоя моментъ, като разширихте Вашето питане, азъ ще си позволя да Ви кажа: нѣмате моралното право да искате ревизия на този договоръ, защото Вашата партия гласува въ 1926 г. и заема, и валоризацията. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Къде бѣше Вашата преценка тогава, като гласувахте валоризацията?

К. Пастуховъ (с. д): Нѣма защо да експлоатирате. Азъ гласувахъ не за валоризацията, а само за бѣжанския заемъ и не се кая, че съмъ гласувалъ: тоя заемъ бѣше първиятъ пробивъ за кредита на България. Азъ не съмъ водилъ и не вода партизанска политика, но осъждамъ тая политика, която Вие днесъ водите... (Възражения и тропане по банкитъ отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни)

К. Пастуховъ (с. д): Това е батакчийска политика! Дайте ми думата да се обясня. (Възражения отъ мнозинството)

Министъръ С. Стефановъ: Азъ не обичамъ да полемизирамъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ бѣхъ противъ заема, знаете това, но ако не бѣше гласуванъ този заемъ, нѣмаше да има и оная клауза, въз основа на която днесъ министърътъ на финанситъ може да ходи да говори съ портъоритъ.

Министъръ С. Стефановъ: На министра на финанситъ положението бѣше ясно тогава. Той мислѣше тогава така, както мисли и днесъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не сте правъ, г. Пастуховъ!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

К. Пастуховъ (с. д): (Къмъ министра на финанситъ) Финансистъ сте, а правите батакчийски заеми, които утре ще ги оформявате или Вие самитъ, или онѣзи, които дойдатъ подиръ Васъ, при много по-тежки условия.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г. Пастуховъ, думата има г. министър-председателъ.

К. Пастуховъ (с. д): Защо не ми давате възможностъ да се обясня?

Отъ мнозинството: Ей-й-й! (Оживление)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля Ви се!

К. Пастуховъ (с. д): Батакчийска политика е това — да правишъ заемъ подъ прикрита форма.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни)

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви, г. Пастуховъ, оставете ме да говоря.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Пастуховъ! Респектирайте правилника.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Азъ бѣхъ особено доволенъ, че г. Пастуховъ е направилъ това питане. Но нѣмаше нужда, особено по единъ такъвъ сериозенъ въпросъ, да се разиграватъ такива страсти.

Г. Пастуховъ се страхува, може би, имайки предъ видъ прецеденти отъ миналото, че и сега г. министърътъ на финанситъ, отговаряйки на неговото питане, не казва всичко, което е третирано, че задъ тѣзи съглашения, които сѣ постигнати, има и нѣщо друго. Г. Пастуховъ, увѣрявамъ Ви съ моята честна дума и съ тази на кабинета, който председателствувамъ, че нѣма никакви скрити клаузи по спогодбитъ. Това не допушамъ и нѣма да допусна. Въ това бждете сигурни. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

К. Пастуховъ (с. д): На тази кола не съмъ се возилъ никога.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Ако не се возите на тази кола, тогава трѣбва да не почитате хората, които Ви говорятъ. Съ този въпросъ ликвидирамъ. Азъ съмъ убеденъ, че г. Пастуховъ въ това отношение ще бжде успокоенъ. Ше има да живѣемъ и ще видите, че ще се оправдаятъ думитъ ми, които ви казвамъ днесъ.

Г-да! Г. Пастуховъ каза една истина, че кредиторитъ сѣ мжчни въ отстъпките си, не само когато иматъ да взематъ отъ частни лица, но и когато иматъ да взематъ отъ държави. Мжчни сѣ не само малкитъ, но и голѣмитъ кредитори. Оня, който следи днесъ въпроса, който е поставенъ, за военнитъ дългове на Англия и Франция спрямо Америка, ще си даде отчетъ колко мжчно се разрешаватъ такива въпроси. Днесъ Англия и Франция се намиратъ предъ една борба, дали да платятъ или не на 15 декемврий. Сериозенъ въпросъ, който се полага на общественото мнение: „Да платимъ — нѣмаме; да не платимъ — какъ да нарушимъ договоритъ, които сме сключили?“ Това сѣ въпроси, които не се решаватъ само съ сантименталностъ. Много лесно е да кажешъ: „Опрощавамъ си дълговетъ“. Но,

г-да, не се харизват лесно дълговетъ — има заинтересовани и други — кредиторитъ!

Мъдростъта, позволете ми тази дума, която правителството е употребило при третирането съ портюритъ, е била да следваме препоржкитъ на Обществото на народитъ. Ценейки нашето положение, то ни направи най-напредъ препоржки — на никоя друга държава въ Балканитъ такива не сѣ правени — още въ сесията презъ м. мартъ. Намалиха ни на 50% външнитъ задължения. Шѣше да бѣде по-хубаво да ги намалятъ на 20%. Нима ще споримъ по това? По-добре е да ги намалятъ още — колкото повече, толкова по-добре, но толкова ни напоявиха. Ние послушахме, приехме препоржкитъ. На г. Пастуховъ ще забележа — и убеденъ съмъ, че и той ще се съгласи съ мене — че ние уреждаме днесъ преходни положения до окончателното ревизиране на нашитъ чужди задължения. Нашата политика започва отъ 1 априлъ. Следъ като държаме постановлението, известно на васъ. Нашето постановление отъ 1 априлъ гласѣше, че всѣка спогодба, която стане по съществото на наши задължения въ чужбина, ще има обратна сила отъ 1 априлъ т. г. Следователно, който иска да цени днесъ тѣзи спогодби и всички други, ще ги цени дотолкова, доколкото тѣ иматъ относителна стойностъ като преходни спогодби.

К. Пастуховъ (с. д): Обратна сила Финансовиятъ комитетъ не признава.

Министъръ С. Стефановъ: Не казахъ много подробно-сти. г. Пастуховъ, защото трѣбваше да говоря два часа. Сѣщияната казахъ.

Г. Т. Дананловъ (л. сг): Така, а не че не сте казали всичко, за да мисли, че има и друго.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: На нѣколко пѣти г. Пастуховъ, ние сме имали случай да говоримъ и да изтъкваме, че имаме юридическа основа при третиране на въпроситъ за довоеннитъ заеми, а именно чл. 8 — предъ видъ на измѣненото стопанско положение на страната, можемъ да искаме ревизия на съглашението отъ 1926 г., когато спрямо следвоеннитъ заеми нѣмаме тази юридическа база, защото сѣ направени по препоржката на Обществото на народитъ. Но и по тѣхъ сме направили резерва, какво намаление искаме въ лихвитъ, съ огледъ на нашето тежко положение и по съображения, които нѣколко пѣти тукъ сме изнасяли. Тѣй че недейте забравя, г. Пастуховъ, — въ това отношение недейте умаловажава позициитъ на правителството, които сѣ днесъ наши, утре на всѣки единъ, който ще бѣде тукъ (Сочи министерската маса) — че ние отначало сме започнали да искаме намаление на нашитъ дългове, защото не сме въ положение да ги плащаме изцяло. И ако по единъ или други съображения искаме облекчения временни, които получаваме — девизнитъ — то е само защото се надѣваме да дойде времето, когато ще се разрешава въпросътъ за намалението на дълговетъ. Този въпросъ, г. г. народни представители, е въпросъ актуеленъ не само за България, за балканскитъ, източнитъ народи, а е такъвъ за цѣлия свѣтъ. Въ Лондонската конференция, която ще се свика, има изгледи, че ще се постави въобще въпросътъ за ревизия на договоритъ.

К. Пастуховъ (с. д): Това хортувамъ и азъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Добре. — По тия въпроси ние трѣбва да говоримъ така, както интереситъ на страната изискватъ, а не въ острастяването си да си вредиме единъ на други.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ нищо не бъркамъ, но вие имате митингаджийско болшинство, което знае само да тропя.

А. Николаевъ (з): На циркаджия така се отговаря. (Смѣхъ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Така че, г. г. народни представители, и по този въпросъ сме на чисто.

Какви придобивки, въ сѣщностъ, имаме ние? Г. Пастуховъ обвинява болшинствата — азъ много пѣти съмъ присутствувалъ при разисквания на такива въпроси — че винаги приемали спогодбитъ, сключени отъ правителството. Азъ бихъ желалъ нашето болшинство да вникне по-добре.

К. Пастуховъ (с. д): Не това, а че не намѣсто се нахвърля — и когато защитавамъ най-добре интереситъ на държавата.

С. Ивановъ (раб): Не можете да разберете. Болшинството вашитъ интереси защитава!

К. Пастуховъ (с. д): Мълчи бе! Какво разбирашъ отъ финансови въпроси! (Пререкания между С. Ивановъ и К. Пастуховъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звѣни) Моля, г-да!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Изтече 6-месечниятъ срокъ, и ние трѣбваше да отиваме наново да третираме съ портюритъ за новъ периодъ — да уреждаме отношенията си. Спечелихме отъ Финансовия комитетъ една препоржка, че не можемъ да плащаме повече, отколкото плащаме — 50%, въпреки обстоятелството, че Финансовиятъ комитетъ констатира, какво нашето положение е влошено. Вземайки поводъ отъ тая констатация, министърътъ на финанситъ още тогава си направи резервата, че при така констатираното влошено положение ние не бихме могли да плащаме онова, което досега плащаме. Този резерва се направи. Препратиха ни да третираме въпроса съ портюритъ на ншитъ заеми. Нѣма защо да се връщамъ да ви казвамъ пакъ, че Обществото на народитъ, че Финансовиятъ комитетъ или Съветътъ не сѣ властни да разполагатъ съ интереситъ на кредиторитъ. Оставиха ни да третираме наедно. Безспорно, че мнението на Финансовия комитетъ е отъ голѣмо значение. Финансовиятъ комитетъ при Обществото на народитъ е една институция, която защитава интереситъ не на единъ или другъ портюръ, а защитава едни интереси по-голѣми: обществени, европейски, свѣтовни. Той даде известно мнение, което ние го поддържаме въ борбата съ портюритъ, която водихме четири месеца. Вие знаете, че портюритъ четири месеца не се съгласяваха съ констатацията и препоржкитъ на Финансовия комитетъ. Знаете историята на тази борба съ портюритъ. Но най-подиръ, въ крал на 4-тѣ месеца, портюритъ се съгласиха да приематъ препоржкитъ на Финансовия комитетъ за единъ периодъ отъ 6 месеца. Нашиятъ финансовъ министъръ отиде да третира за новото 6-месечие. Употѣбиха се всички усилия да се иска намаление въ трансфера. Даде се една пълна аргументация въ това отношение. Ако г. Пастуховъ се интересува да види кореспонденцията и телеграмитъ, пратени отъ тукъ, както и мнението на Министерския съветъ, убеденъ съмъ, че той нѣма да намѣри, че ние, както той се изрази, сме хленчали. Ние не сме се отнасяли въ разискванията нито съ раболепие, нито съ бабантилъкъ, не сме тревожили, нито дразнили, а, напротивъ, лоялно и коректно сме третирали съ портюритъ, излагайки имъ нашето тежко положение и поддържайки, че ако дължникътъ дойде да плати това, което може да плати, то е отъ интересъ и на самия кредиторъ. Защото, ако положението на дължника се влоши дотамъ, да не може да плаща, тогава кредиторътъ най-много ще загуби. Сполучихме да се съгласятъ да плащаме 10% по-малко. Г. Пастуховъ казва: „Това е статукво“ — което значи все едно.

Г. г. народни представители! Азъ зная, че днешното положение по нашитъ външни плащания е следното: отъ 91 милиона лева, които трѣбваше да плащаме за репарации и за лихви по външнитъ ни заеми, днесъ, следъ като получихме тия облекчения отъ 10% въ по-малко, ние ще плащаме само 27 милиона лева! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Азъ искамъ да прецените, г-да: тия 64 милиона лева, които ни се опрощаватъ въ чужди девизи, малко ли сѣ за българското народно стопанство и въобще за българската девизна политика? И можеше ли едно правителство днесъ да издържи и единъ день, ако тия облекчения ги нѣмаше и ако ние бѣхме принудени да плащаме пълно задължението си въ девизи въ чужбина? Г-да! Това е една придобивка. Българитъ, г. Пастуховъ, отъ желанието винаги всичко да иматъ, всичко загубиха. Вие сте отъ по-старитъ, съ които ние толкова години сме стояли на тия банки, за да можете да разберете, защо душата ми се възлнува при такива моменти. Отъ желание всичко да има, българинътъ всичко загуби! Трѣбва да се разбере, че въ тая страна ще трѣбва да се поематъ отговорности за постояннитъ етапни придобивки (Ржкоплѣскания отъ мнозинството), за да можемъ да докачаме нѣкои по-добри дни, разбира се, пакъ съ общи усилия. Азъ виждамъ тия по-добри дни, азъ виждамъ моментитъ, които идватъ.

Г. г. народни представители! Какво друго е придобито? Ние сме навикнали винаги да прекланяме главитъ си предъ загубитъ, но никогa не сме навикнали да похваляваме при-

добивките. Г-да! Тукъ има единъ принципиаленъ въпросъ. Презъ 1933 г., споредъ конвенцията отъ 1926 г., настъпва увеличение на коефициента, и ние трѣбваше да плащаме по 7 златни стотинки повече за 1 л., отколкото плащаме досега. Сѣщо така ние трѣбваше отсега нататъкъ да започнемъ изплащанията на амортизацията, което бѣше спрѣно. Но и по тоя въпросъ г. министърътъ на финансите се бори Той се бори и спрѣ и плащането по увеличения коефициентъ съ 7 златни стотинки, което прави 2-50 л., или вмѣсто 14 л. трѣбваше да се плащатъ 16—17 л. за 1 л., съгласно спогодбата за валоризацията отъ 1926 г. Но и това се спрѣ, г-да. Азъ не казвамъ, че е достигнато онова, което вие желаете — азъ ще дойда на него. Но може ли човѣкъ, който разсѣждава сериозно, да не приеме, че е придобивка днесъ за България, когато амортизацията, която трѣбваше да се плащатъ отъ 1 априлъ 1933 г., когато и увеличениятъ коефициентъ съ 7 златни стотинки, който настѣпва отъ 1 априлъ 1933 г., се спрѣха и то сега? Моментътъ е сериозенъ. Въпросътъ се поража сега. Г. министърътъ на финансите ви обясни, че сумитъ по купонитъ се плащатъ на 6 месеца, но съответнитъ удържки се правятъ ежемесечно, отъ сега: месецитъ октомврий, ноемврий, декемврий, януварий и февруарий. Отъ сега ние трѣбваше да плащаме по увеличениятъ коефициентъ, за да съберемъ такава сума, която трѣбва да заплатимъ на 1 априлъ идущата година, но която дотогава ние я тържимъ въ депю. Ние заявихме: не можемъ да увеличаваме повече. Ние спрѣхме плащането по увеличениятъ коефициентъ и плащането на амортизацията. Не е въпросътъ още за ревизията, за която говорѣше г. Пастуховъ. Трѣбва действително човѣкъ да не знае какво иска. Азъ познавамъ г. Пастухова, извънъ всички партийни борби, които сме имали, че той не е отъ хората, на които партизанската страсть може да затъмни съвѣстта, та да не признае, че правителството се е борило и добило придобивките, за които ви говоря. Какъ може тогава да се обясни неговото поведение?

Г. г. народни представители! По-нататъкъ. Вие ни говорите за ревизия на конвенцията отъ 1926 г. Ние сме поддържали тази теза още отъ 1 февруарий т. г. съ министерското постановление, за което ви съобщихъ. Но не е въпросътъ до това, че правителството е поддържало тая теза, а въпросътъ е за трудността въ преговоритъ, които се водѣха въ Парижъ. Азъ нѣколко пѣти позивихъ извъления въ пресата за голѣмитъ затруднения, които ние имаме въ връзка съ преговоритъ. Слава Богу, за щастие, преодолѣхме ги. А вие знаете тѣхнитъ условия какви бѣха: първото Леклозеновия въпросъ да го сложимъ за ново разрешение, и второ, да се установи единъ финансовъ контролъ у насъ. Е, слава Богу, тия прѣчки можахъ да се преодолѣятъ.

Какво се сполучи, г-да? Тѣкмо това е въпросътъ, по който се интересува г. Пастуховъ. Получи се едно формално съгласие на кредиторитъ — значи, по взаимно съгласие, както ние искаме, двустранно да се постави въпросътъ за разглеждане — за ревизиране на спогодбата отъ 1926 г. Азъ съмъ поддържалъ тезата, г. Пастуховъ, която е права, още по първото съглашение отъ м. мартъ. Азъ тукъ, като министъръ-председателъ, поддържамъ, че нашата база е здрава. Въ конвенцията е казано, чл. 8, че при влошаване на стопанското и финансово положение на страната може тя да се ревизира. Но кой ще констатира, дали е влошено или не е влошено нашето положение, въ конвенцията не е казано. За щастие, ние имаме констатацията на Финансовия комитетъ, на Обществото на народитъ, че нашето финансово положение е влошено. Ако кредиторитъ не желаятъ да признаятъ тѣй далената констатация отъ страна на Обществото на народитъ, тогава не остава друго, освенъ кредиторитъ и длъжникътъ самички да си разрешатъ сѣдбата. Тая теза е права и юридически обусловена върху конвенцията отъ 1926 г. Сега ние постигнахме самитъ кредитори на довоеннитъ заеми да се съгласятъ съ искането на българското правителство за ревизия на конвенцията. И понеже тоя пунктъ въ спогодбата е съществънъ и отъ голѣмо значение, азъ ще го прочета: (Чете) „Българското правителство ще изпрати своитъ представители въ Парижъ най-късно до 5 мартъ 1933 г., за да разискватъ ревизията на спогодбата отъ 1926 г.“. Е, защо говорите, г. Пастуховъ, че е късно? Днесъ, утре, другиденъ, до 5 мартъ е даденъ срокъ, въ който този въпросъ, за ревизията на нашата конвенция отъ 1926 г., ще се сложи на разискване. Може ли, г. г. народни представители, единъ човѣкъ, който умѣ да преценява работитъ, да смѣта, че нѣма никаква придобивка? Азъ зная, че често пѣти има работи, за които човѣкъ не може

да си даде смѣтка, които не могатъ да бѣдатъ преценени правилно, така както всѣки единъ обикновенъ разсѣлъкъ би ги преценилъ, защото предразсѣдѣния и пристрастия прѣчатъ. Този въпросъ, следователно, е положенъ да бѣде разрешенъ по взаимно съгласие — и толкова по-добре. Невинагово, г. г. народни представители, ние вървимъ натамъ. Въпросътъ е само за тактъ и умение — какъ да преминаваме постоянно етапитъ, да получимъ придобивки и полета-лека да отидемъ къмъ едно подготвено решение. Слава Богу, ние сме въ началото на това решение. Предварителното условие е прието и отъ нашия контрагентъ. Въ разстояние на тѣзи три месеца, следователно, въпросътъ за ревизията на нашитъ довоенни дългове ще се постави и ще бѣде третиранъ. Че ще има трудности, това всѣки знае. И човѣкъ трѣбва да е дете, за да не схване, че ще има трудности. Но всетаки при условията и обстоятелствата, които животътъ ни е създалъ, мене ми се чини, г-да, че ние сме силни, и азъ се надѣвамъ, че правото е на наша страна.

Г-да! Азъ взехъ думата, за да разясня тѣзи два-три пункта отъ спогодбѣтъ по които правителството дълже да се изясни предъ народното представителство и българския народъ. А че трудности има, г. Пастуховъ, има! Азъ не по-малко отъ Васъ зная, че тѣ сѣ много голѣми. Тѣ идатъ и вие не бива да бѣдете изненадани, ако следъ нѣколко дни ще дойдатъ. Но тѣ ще идватъ не по силата на това, че сме се обвързали, а че сме стояли на позицията на българската независимост и на българскитъ интереси. И не така лесно кабинетътъ, който азъ председателствувамъ, ще може въ това отношение да урони престижа на българската държава (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството).

И ако е въпросъ за това, което се говори, че действително има нѣкакви търкания, трѣбва да кажа, че тѣ сѣ отъ свършено другъ характеръ. Търкания ще има, но ние ще гледаме да ги отстранимъ пакъ по този начинъ — съ едно разумно разбиране на работитъ, съ желание не да пакостимъ нѣкому, не да се караме съ нѣкого, а напротивъ, да запазимъ нашето достоинство и да искаме да ни почитатъ като народъ, който работи, който се труди и като правителство на една държава, което въ труднитъ минути, въ които живѣемъ, употребява всички усилия, за да може да уреди своята държава.

Нѣма защо да криемъ трудноститъ, напротивъ, трѣбва да ги посочимъ ясно. Затова, г. г. народни представители, азъ взехъ думата тукъ, за да направя единъ малъкъ приносъ къмъ изложението на г. министъра на финансите, който Ви прочете съглашенията съ портъторитъ, които той съобщилъ, щомъ като си дойде въ България. И азъ тържехъ на това — още щомъ като си дойде г. министърътъ на финансите, да съобщи съглашенията съ портъторитъ тукъ, въ Парламента, защото така трѣбва да бѣде.

Убеденъ съмъ, че следъ обясненията, които дадохъ на г. Пастуховъ, той ще поемѣ своето мнение. Може би той ще продължи да смѣта, че можеше нѣщо повече да се направи, но моето чувство като човѣкъ, който седи на това мѣсто, е, че се направи най-много отъ възможното, което можеше да се направи, следъ като, за щастие, се преодолѣха много трудности, които имаше да се преодоляватъ. А че въпросътъ за междудържавнитъ дългове е труденъ и ще се постави въ бъдещето на общо разглеждане отъ всички държави, може да се види отъ това, що става около насъ. Разбира се, за насъ, като малка държава, съ много тежко стопанско положение, разрешението на въпроса е много трудно, защото не е въпросъ само за девизи, а е въпросъ и за левове.

К. Пастуховъ (с. д.): Гле ще ги намѣримъ и тѣхъ? И тѣ сѣ намалѣли.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тамъ е въпросътъ: отъ какде ще ги намѣримъ? И когато ние сме една държава, която 2 месеца не може да плаща на чиновникитъ заплатитъ; която е затруднена да плати на пенсионеритъ за Коледа, ще разберете, че положението ни е тежко. При това положение, естествено, длъжността на всѣко правителство е да каже на кредиторитъ, че не по капризъ, не по амбиция, а по силата на обстоятелствата, които не зависятъ отъ него, то е затруднено да плаща. Въпроситъ се полагатъ и въ интересъ на кредиторитъ е тѣ да разбератъ положението на своя длъжникъ. Въ това отношение азъ съмъ убеденъ, че въпрѣки всички борби, които ние водимъ помежду си като партии, у всички има едно национално съзнание, да защитимъ интереситъ на народа си. Да бѣдемъ единни за българската държава, която въ тия тежки дни е на изпитание. (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството)

С. Ивановъ (раб): Нови вериги.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Идете въ Русия да ги намърите. Русия е въ вериги.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Г. министъръ-председателю! Остана неизясненъ въпросътъ, който повдигна г. Данаиловъ: ще се разгледатъ ли въ Камарата съглашенията съ портъоритъ?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ разбрахъ, че ще се внесатъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По този въпросъ не мога да ви кажа сега нашето становище. Нека се обяснимъ — има две тези. Азъ смѣтамъ, че това сѣ контрагентни отношения на държавата съ кредиторитъ. Ако изпълнителната властъ издействува нови придобивки, безъ да се обвързва съ каквито да било други условия, би могло да се свърши работата само съ контракта на изпълнителната властъ. Но нѣмамъ нищо противъ тѣзи конвенции да се внесатъ за одобрение отъ Народното събрание. Не сме обмисляли въпроса, за да го сложимъ сериозно. Нищо противъ нѣмамъ да се внесатъ въ Народното събрание.

С. Ивановъ (раб): Искамъ думата, г. председателю. Преди 20 дена съмъ депозиравъ едно питане по сѣщия въпросъ, но и досега не ми е отговорено.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Нѣмате думата, г. Ивановъ.

Има думата народниятъ представителъ г. Коста Лулчевъ, за да развие своето питане относно стачката въ фабриката на Рашеевъ въ Габрово.

К. Лулчевъ (с. д): Г. г. народни представители! Моето питане се отнася до положението на работниците въ фабриката на Рашеевъ въ Габрово. Отъ 10 дни работниците въ тая фабрика, на брой 220 души, сѣ въ стачка. При това положение, въ което се намираме, при тая безработица, при настѣпването на зимата, една изолирана стачка, каквато е тая въ фабриката на Рашеевъ въ Габрово, е отъ твърде голѣмо значение. Трѣбва да има важни мотиви, трѣбва да има голѣми причини, за да се решатъ работниците, при това тѣхно положение, да прибѣгнатъ до стачка. И действително, отъ сведенията, които имаме, причинитъ, за да прибѣгнатъ работниците отъ тая фабрика къмъ стачка, сѣ, че тѣ въ продължение на 3 месеца не сѣ получили заплатитъ си. Поставени сѣ вследствие на това при крайно тежко положение, въ невъзможност да съществуватъ; лишени сѣ отъ всѣкакви срѣдства за животъ. Малкитъ кредити, съ които тѣ сѣ ползували предъ бакали, предъ хлѣбари и др., вече сѣ изчерпани, и тѣ не сѣ могли да получатъ нищо за своето съществуване. Ето защо тѣ сѣ прибѣгнали най-после до последното срѣдство на работника за защита на неговитъ интереси — до стачка.

Азъ отправихъ моето питане къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда, защото отъ 25 м. м., което значи отъ 10 дни, тия работници сѣ въ стачка. При такова положение Министерството на търговията, промишлеността и труда и неговитъ органи въ мѣстността — инспекцията на труда — трѣбваше веднага да се намѣсятъ, за да упражнятъ влиянието си да бѣде ликвидиранъ възможно по-скоро този конфликтъ и да заставятъ господаритъ на работниците да изпълнятъ задълженията си къмъ тѣхъ, т. е. да изплатятъ неизплатенитъ имъ заплати. Отнесли се работниците къмъ инспекцията на труда въ Габрово, но получили отказъ. Инспекцията на труда не се е намѣсила въ тоя конфликтъ, дълго време е стояла настрана и просто не се е интересувала, че съществува такъвъ единъ конфликтъ и че има причини за него.

Ето това ме застави да отправя питането си къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда и да искамъ да ми съобщитъ той какво е сторено отъ негова страна, какво е направено отъ страна на инспекцията му въ Габрово, за да може да бѣде ликвидиранъ конфликтътъ и за да може да се застави господарятъ на тѣзи работници да изплати заплатитъ имъ. Отъ сведенията, които имаме допълнително, се вижда, че вънъ отъ общитъ неизплатени тримесечни заплати на работниците, има работници, които не сѣ получили заплатитъ си и за повече отъ 6 месеца.

Г. г. народни представители! При тежкото положение, въ което се намираме; при размѣра на работническитъ надници, който се движи отъ 15 до 60 л. дневно, редовното неизплащане на работническитъ заплати не може

да се квалифицира иначе, освенъ като едно престѣпление къмъ интереситъ на работниците и къмъ съществуването на тия работници.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Къмъ общественния интересъ, не само къмъ интереса на работниците.

К. Лулчевъ (с. д): Ето защо азъ отправихъ следното питане: (Чете)

„На 25 ноември т. г. работниците отъ фабриката на г. Г. Рашеевъ — а. д. Габрово, на брой 220 души, сѣ обявили стачка и напустили работата. защото фабриката не е изплатила заплатитъ имъ за 3 месеца, и тѣ сѣ останали безъ срѣдства за съществуване.

„Неизплащане заплатитъ за цѣли 3 месеца и оставянето на работниците безъ всѣкакви срѣдства за животъ — презъ тежкитъ зимни дни е цѣло престѣпление.

„Габровската инспекция на труда, уведомена навреме, сѣщо не се е намѣсила и не е предприела нищо, за да се изплатятъ заплатитъ на работниците.

„Моля г. министра на труда да отговори: „Какво е наредилъ, за да се изплатятъ неизплатенитъ заплати на работниците и се ликвидира съ конфликта?

„Какво е наредилъ до Габровската инспекция на труда по дѣя случая, какво тя е направила и държи ли я отговорна за досегашното бездействие?

„Какво мисли да нареди, за да се гарантира редовното изплащане на заплатитъ на работниците и се осигури съществуването имъ?“

Г. г. народни представители! Сведенията говорятъ, че тая практика не е само въ тая отдѣлна фабрика въ Габрово. На много мѣста въ нашата страна заплатитъ на работниците не се изплащатъ редовно. Това затруднява съществуването на работниците, това прави тѣ да изпълняватъ мѣчно своитъ функции като работници.

Азъ моля г. министра да отговори на това мое питане.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Г. Петровъ: Г. г. народни представители! Фактътъ, който изнася г. Лулчевъ, е истински. Въ фабриката на акционерното дружество Рашеевъ въ Габрово работниците сѣ обявили стачка на 25 септември, поради нередовното изплащане на заплатитъ имъ, както се казва въ рапорта на инспектора на труда, за 3 месеца. Дали на всички работници не е изплатено за 3 месеца, не се знае, но азъ приемамъ, поради фактитъ, които сѣ известни на министерството, че трѣбва да има задържане на заплатитъ на работниците за по-дълго време.

Г. Лулчевъ се стреми да изтъкне, че отъ страна на инспекцията не сѣ положени достатъчно грижи за уреждането на конфликта. Ще отговоря, че каквито и грижи да сѣ били положени отъ страна на инспекцията за уреждането на конфликта, резултатъ е нѣмало да има, поради обективната обстановка, въ която се намира въпросътъ. Но че инспекцията на труда се е намѣсила още въ момента на избухване стачката, пък и по-рано отъ този моментъ, предъ господаритъ, за да се ликвидира съ този въпросъ — това е фактъ. И азъ мога да ви увѣря, че още на 25 ноември, когато е избухнала стачката, инспекторътъ на труда въ Габрово е направилъ своето съобщение въ Министерството на търговията, въ Дирекцията на труда, и отъ тамъ сѣ дадени наставления за интервенция. Ако това не е достатъчно, ще ви кажа, че съ писмо № 5567, отъ 28 ноември, получено на 30 ноември, инспекторътъ на труда донася за тоя фактъ, а въ последствие, на 29 ноември, донася за сѣщото съ телеграма.

На сѣщата дата Дирекцията на труда е натоварила инспектора по труда въ Габрово да покани работниците да заведатъ предъ надлежното помирително сѣдилище дѣло, да хедатайствува за неговото по-скорошно насрочване и да се поиска по надлежния редъ запориране на сумитъ и на имотитъ на фабриката.

Защо не сѣ били изплащани заплатитъ? Това не се дължи на нѣкакъвъ конфликтъ между работници и господари, а на финансовата невъзможност на предприятието. Въ рапорта на инспектора по труда се казва, че Българската народна банка е запечатала складовѣтъ на фабриката. Очевидно, фабриката или е въ несъстоятелностъ,...

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Въ затруднение.

Министъръ Г. Петровъ: ... или, най-малко, е въ затруднение и поради това не може да изплаща заплатитъ. Министерството на търговията не може да направи нищо въ

това направление, освен да си послужи съ разпоредбитъ на нашитъ закони по тая материя.

Нѣкой отъ работниците: Да защитава господаритъ.

Министъръ Г. Петровъ: Всичко онова, което трѣбва да направимъ по законитъ, сме го направили. Нашата интервенция е направена, но, за нещастие, не можемъ да вземемъ пари отъ касата на фабриката — защото въ касата на фабриката изглежда, че нѣма пари — за да платимъ надницитъ на работниците. Но ние научихме, че въ Министерството на вътрешнитъ работи, въ Министерството на благоустройството и въ Министерството на войната тая фабрика имала креанси — имала да взема за доставки на правителствени учреждения. Ние поискахме отъ тия министерства да направятъ възможното за задържане на сумитъ, за да изплатимъ надницитъ на работниците. По-нататъкъ нищо не можемъ да направимъ. За нещастие, ние не можемъ да зачислимъ сега стачкуващитъ работници къмъ смѣтката „безработица“.

К. Пастуховъ (с. д): За каква интервенция тогава говорите?

Министъръ Г. Петровъ: Такива сѣ законитъ, г. Пастуховъ. Нищо друго не може да се направи, освенъ да интервенираме предъ помирителното сѣдилище да побърза съ разрешението на въпроса и предъ фабриката — да заплати. Ние не можемъ да запишемъ работниците по смѣтка „безработица“, защото, споредъ чл. 36 отъ закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица, работниците, които сѣ напустили поради стачка, не се ползватъ съ помощъ. Ако работниците прекратятъ стачката и сѣ въ безработица, нѣма съмнение, че тогава ние ще ги зачислимъ къмъ смѣтката „безработица“.

Министерството на търговията има сведения за такива един отношения, които напоследѣкъ нѣкои предприятия сѣ възприели спрямо работничеството — едно поведение възмутително. Още навремето ние вземахме мѣрки, за да прекъснемъ тоя начинъ на експлоатация и ограбване — ще се съглася съ Васъ — на работническия трудъ. Още на 29 ноемврий по другъ единъ поводъ, за която работа ми се сърдятъ отъ тая страна (Сочи работниците), ние отправихме до инспекторитъ на труда нареждане да интервениратъ предъ всички стопани на мини за изплащане заплатитъ на работниците. Такива случаи на неплащане заплатитъ имаме въ мина „Чумерна“, въ мина „Св. Никола“, Сливенско, поради сѣдебни спорове.

К. Лулчевъ (с. д): Какви сѣ спороветъ?

Министъръ Г. Петровъ: Азъ ще Ви кажа какви сѣ спороветъ, като отговоря на питането на г. Стаматъ Ивановъ отъ работническата група. И сега мога да отговоря съ тия данни, които имамъ, обаче не виждамъ запитвачтъ тукъ. Това е единъ общъ въпросъ и би трѣбвало да се обобщи — да бѣде тукъ г. Ивановъ, за да му отговоря.

Ние издадохме едно окръжно, съ което приканихме инспекторитъ по труда да инспектиратъ всички предприятия, не само минитъ, да се констатира тия факти, които се изнасятъ, и да заставятъ стопанитъ на предприятията по-редовно да изплащатъ надницитъ на работниците. Отъ друга страна, преди 3—4 дена азъ издадохъ една наредба, възъ снова закона за минитъ, съ която задължихъ господаритъ да изплащатъ надницитъ на работниците най-късно до 15-то число на следващия месецъ: въ случай на напушане работата принудително — веднага, и въ случай на доброволно напускане — пакъ най-късно до 15 дни отъ деня на напушането. Съ сѣдствата на закона азъ това можахъ на направя.

Тоя фактъ, който сега иде поради финансови затруднения, ни навежда на мисълта, че е необходимо да се направи едно допълнение въ закона, за да може да се осигурятъ повече сѣдства за осъществяване на задачитъ, които законътъ си поставя. И затова мисля да сезирамъ въ скоро време Народното събрание съ едно допълнение на закона, което ще ни даде по-ефикасна възможностъ да интервенираме въ тѣзи спорове, за да запазимъ интереситъ на работничеството.

Това мога да ви кажа по фактитъ.

Ние се опитахме да настанимъ нѣкои отъ стачкуващитъ работници. За съжаление, не можахме да успѣемъ, затова защото, поради общата безработица, нѣкои отъ фабричнитъ заведения въ Габрово намаляватъ своята работа. Едва ли сме успѣли да настанимъ въ текстилната фабрика на Коста Цанковъ въ Габрово 10 души; другитъ чакаятъ, не можемъ да ги настанимъ. Има ладено нареж-

дане чужденцитъ да се уволнятъ и да се настанятъ наши работници, но и това не може да се направи, защото нѣма мѣста за всички.

Следователно, вие виждате, че министерството е положило всички усилия, но, за нещастие, поради тази мъчна, тежка стопанска конюнктура, поради тази обективна невъзможностъ, повече не може да се направи.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Коста Лулчевъ, за да каже дали е доволенъ отъ отговора на г. министра или не.

К. Лулчевъ (с. д): Г. г. народни представители! Явно е отъ обясненията, които даде г. министърътъ, че сѣ предприети известни нареждания, както отъ страна на министерството, така и отъ страна на Инспекцията на труда. Както г. министърътъ каза, инспекторътъ на труда е донасялъ въ министерството Истина е, че инспекторътъ на труда е донасялъ, но истина е, че инспекторътъ на труда на мѣстото не се е намѣсилъ. Това е истина и азъ искамъ именно на това да се обърне внимание. Работата на инспектора бѣше да се намѣси още въ първитъ дни на стачката. Г. министърътъ каза, че действително инспекторътъ е донасялъ на 25 и 28 ноемврий въ министерството. На 28 ноемврий, три дни следъ обявяването на стачката, инспекторътъ на труда е получилъ едно изложение отъ работническитъ организации, въ което тѣ му обръщатъ внимание върху това, че той не се е намѣсилъ още въ конфликта. Това като е за мене фактъ, явно е, че инспекторътъ не е изпълнилъ длъжността си. Той трѣбваше въ първия денъ на стачката да се яви и да упражни давлението си, за да се ликвидира конфликтътъ. Тия нареждания, като писмени бумаги, сѣ добри, обаче резултатъ отъ тѣхъ не се вижда. Самъ г. министърътъ признава, че е безсиленъ да свърши каквато и да е работа съ тия нареждания. Затова въпросътъ за редовното изплащане на работническитъ заплати стои откритъ. И той стои откритъ не само въ фабриката Рашеевъ, но и въ всички наши индустриални предприятия...

Министъръ Г. Петровъ: Това не е вѣрно.

К. Лулчевъ (с. д): ... или въ по-голѣмата частъ отъ нашитъ индустриални предприятия. Запомнете това добре! Ние имаме данни и при случай ще Ви ги кажемъ.

Ето ви сѣщиятъ конфликтъ и въ мината „Чумерна“. Тамъ отъ месецъ и повече работниците, 250 на брой, сѣщо така не сѣ получили заплатата си. При това тежко положение, при това мъчно съществуване, единъ работникъ, който получаваше надница, както казахъ, между 15 и 60 л., да бѣде лишенъ отъ нея въ продължение на месеци, то значи да бѣде хвърленъ на улицата и да бѣде изложенъ на гладъ, на гладна смъртъ!

Има и другъ фактъ. Една частъ отъ работниците въ тази фабрика въ Габрово сѣ заболѣли отъ тифусъ. Тифусътъ се е появилъ благодарение на това, че работниците сѣ били лишени отъ сѣдства за съществуване и сѣ били принудени да се хранятъ съ развалени продукти. До тамъ е стигнала работата!

Ето защо ние настояваме за една решителна, смѣла интервенция отъ страна на министерството и на инспектората по труда, за да може да се осигури редовното изплащане на работническитъ надници. Най-после една фабрика, дори изпаднала въ затруднение, трѣбва да намѣри възможностъ да изплати най-напредъ надницитъ на работниците, защото върху труда на работниците тая фабрика гради своето производство.

В. Коевски (нац. л): Тя е къмъ фалитъ.

К. Лулчевъ (с. д): Толкова повече, ако тая фабрика има креанси въ нѣкои държавни учреждения, трѣбваше навреме тия креанси да бѣдатъ запазени за изплащане заплатитъ на работниците.

Въ тая смисълъ азъ не мога да бѣда доволенъ отъ обясненията, които г. министърътъ дава по поводъ на моето питане. И не мога да се задоволя дотогава, докогато съществува въпросъ за редовно изплащане заплатитъ на българскитъ работници.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда е готовъ да отговори на питането на народния представител г. Стаматъ Ивановъ.

Има думата г. Стаматъ Ивановъ, за да развие питането си.

С. Ивановъ (раб): Г. г. народни представители! Преди 15 дена, ако се не лъжа, азъ също така отпратихъ едно питане къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда по поводъ уволнения на около 250 миньорски работници отъ минитъ „Чумерна“ и „Св. Никола“ въ Сливенския балканъ.

Тѣзи миньорски работници, следъ като сѣ работили дълго време въ тѣзи мини, въ края на октомври бидоха уволнени и изоставени на улицата безъ всѣкакви срѣдства, заедно съ транспортнитѣ работници, които сѣ пренасяли въглища. При уволнението имъ работниците сѣ имали да взематъ отъ минитъ около 1.448.000 л. На отдѣленъ миньорски работникъ се пада да има да получава неизплатени суми, като се почне отъ 3.000 и се стига до около 20.000 л. за по 3—4 месеца.

При явяване на комисия, избрана отъ уволненитѣ работници, предъ управлението на минитъ, последното, вмѣсто да имъ плати изработенитѣ суми — както казахъ, милионъ и тождови хиляди лева общо — отговорило е, че не може да имъ плати, загуй защото били сключенъ нѣкакъвъ договоръ съ Министерството на желѣзницитѣ за доставка на около 50.000 тона въглища и понеже министерството не е изпълнило ангажмента си спрямо минитъ, то отказва да имъ даде изработенитѣ пари. Хората, които експлоатиратъ тѣзи мини, просто сѣ вдигнали ръце.

Друго. Тѣ изтъкватъ и единъ вторъ аргументъ: „Ние, казватъ, се намираме въ споръ съ нѣкои акционери на тѣзи две мини“, и положението е дошло до тамъ, че не може да се намѣри, кой е чорбаджията, кой е господарьтъ на тѣзи мини.

Освенъ това, по различни начини и подъ различни давлениа каратъ работниците да пращатъ делегации въ София, които да ходатайствуватъ предъ министра на желѣзницитѣ и други правителствени учреждения да си взематъ направената доставка и да дадатъ паритѣ. Работниците, подъ натиска на глада, сѣ принудени да сключватъ заеми за пътни на тѣзи делегации. Ако се не лъжа, преди 20 дни такава делегация отъ 6 работника дойде тукъ, въ София; ходи при главния секретаръ на Министерството на търговията, промишлеността и труда. Последниятъ, разбира се, следъ като е далъ известни обещания, вдигналъ ръце и казалъ, че този споръ не е въ компетентността на Министерството на търговията да го разреши. Мина се отъ тогава доста време. Връща се делегацията назадъ. Тогава всички тия 250 миньорски работници се вдигатъ и отиватъ въ Сливенъ. Околийскиятъ началникъ въ Сливенъ, за да не му правѣла главоболие, решава по етапенъ редъ на групи да ги изпрати назадъ. Една частъ отъ работниците, подъ натиска на глада и понеже нѣмало кѣде да се подслонятъ въ Сливенъ, се принудила да си отиде; другата частъ, около 160 работника, и въ този моментъ е още въ Сливенъ. Преди дватри дни на една делегация отъ работници отъ 35 души даватъ едно полицейско пасо и, по нареждане на околийския началникъ, я изпращатъ пакъ тукъ, въ София, за да ходатайствува да се изплати на акционеритѣ, за да могатъ тѣ отъ своя страна да платятъ на работниците. Делегацията вчера е ходила въ министерството и, ако се не лъжа, явила се предъ господинъ министра, който обещалъ да я приеме утре. Но той казалъ на делегацията и нѣщо друго: „Ще отидете при министъръ Костурковъ, защото доставката е направена отъ Министерството на желѣзницитѣ“. По какъвъ начинъ той вдига ръце отъ тѣзи делегации и отъ тѣзи 250 миньорски работници, ...

Министъръ Г. Петровъ: Не вдигамъ ръце, но трѣбва да имамъ единъ милионъ и половина лева, за да имъ платя.

С. Ивановъ (раб): ... които отъ месецъ и половина сѣ подхвърлени на гладъ и то при положението, че сѣ изработили надници и не имъ се плащатъ. Въ днешния дневенъ редъ на втора точка е поставена конвенцията за минималната работническа надница, по която ние ще си кажемъ думата. Когато се внася за одобрение конвенция за минималната работническа надница, въ нашата страна имаме чудовищни факти за неплащане на надници за по 2—3 месеци. Днесъ имаме прѣсенъ примѣръ съ бонбонената фабрика „Звезда“ въ София: работниците сѣ въ стачка, защото вече отъ три месеца не имъ е платено. И инспекторьтъ на труда, вмѣсто да отиде да дръпне ухото на този господарь, за една работа, която е въ неговата областъ, праща полиция, която е арестувала 3 работнички и 4 работника, понеже искали да стачкуватъ, тъй като не имъ се плаща!

Министъръ Г. Петровъ: Вие сте отишли, преди да до-
чакате да отиде инспекторьтъ.

С. Ивановъ (раб): Никой отъ насъ не е отивалъ. Това е обикновениятъ Ви аргументъ, когато ние Ви натискаме и изнасяме чудовищни факти, както е за случая въ Габрово — Вие вдигате ръце.

По това положение не е само въ минитъ „Чумерна“ и „Св. Никола“. Много по-плачевно е положението въ мини „Перникъ“, кждето по Ваша заповѣдъ ни се представя единъ балансъ, въ който се подчертава, че единъ рудокопачъ е изкарвалъ по 130 л. на день! Ако, г. г. народни представители, миньорскитѣ работници видятъ тази статистика, ще се изсмѣятъ, защото нѣма рудокопачъ, който да изкарва повече отъ 60 л. надница и то при тия тежки условия, при които работи, при единъ убийственъ начинъ на работа на процентъ. Следователно, въ тази 130 л. рудокопаческа надница влизатъ и голѣмитѣ заплати за управителенъ и провѣрителенъ съвети и за другия административенъ персоналъ, който също получава голѣми заплати.

Азъ питамъ г. министра: какво е направилъ той отъ своя страна, за да застави тѣзи акционери да заплатятъ изработенитѣ суми на тѣзи работници; какво е направилъ да бждатъ заплатени надниците за 15 дни на неправилно изволненитѣ работници — безъ предупреждение 15 дни по-рано — и най-сетне, какво смѣта сега да направи, когато месецъ и половина тѣзи работници сѣ изхвърлени на улицата и не имъ се плаща, и не смѣта ли г. министърьтъ да направи нужното, щото тѣзи работници, следъ обезщетяване за незаконното имъ изволнение, да бждатъ по-върнати на работа?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Коста Лулчевъ, да развие питането на г. Нейковъ, който отсъствува, по сѣщия въпросъ.

К. Лулчевъ (с. д): Г. г. народни представители! По положението на работниците въ мина „Чумерна“ нашиятъ другаръ Димитъръ Нейковъ е отпратилъ също така едно питане. Поради това, че се разглежда сега едно друго питане по сѣщия въпросъ, а другарьтъ Нейковъ отсъствува, азъ бихъ желалъ да развия нашето питане къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда и да искамъ той да отговори.

Явно е, че положението на работниците въ мина „Чумерна“ е малко по-друго, отколкото бѣше положението на работниците въ Габровската фабрика. Тукъ стачка нѣма. Поради прехвърляне собствеността на мината — тъй се казва, това е привидниятъ мотивъ — отъ едни собственици на други, работниците въ тази мина, на брой 250 души, сѣ лишени отъ работа, изхвърлени сѣ отъ работа. Не само това: тѣхнитѣ семейства, които се помѣщаватъ въ жилищата около мината, също така сѣ изхвърлени отъ тамъ. Тѣзи работници сѣ ходили въ инспекцията на труда, въ Сливенъ, на групи нѣколко пъти. На два пъти сѣ ходили тамъ всички, за да искатъ интервенцията ѝ за уреждането на въпроса.

Въпросътъ е не само за изхвърлянето на работниците отъ работа, но и за неизплатането на тѣхнитѣ заплати. До момента, въ който работниците сѣ изхвърлени отъ работа, тѣ иматъ да получаватъ отъ предприятието за заплати една сума въ размеръ на единъ и половина милиона лева — точната цифра ще видиме колко е. Намѣсата на инспекцията, обаче, не е подействувала да бждатъ изплатени заплатитѣ на работниците, нито да бждатъ тѣ възвърнати на работа. Подъ различни предлози и мотиви инспекцията разпрѣсква тия 250 души работници на различни страни — едни къмъ София, други къмъ Нова-Загора, трети къмъ други градове. Въ Сливенъ и около мината е останала една група, която чака разрешението на конфликта. То, обаче, не иде. И Министерството на търговията, промишлеността и труда, и инспекцията му въ Сливенъ, очевидно, сѣ безсилни да разрешатъ въпроса. Делегация и днесъ се е явила въ министерството. Г. министърьтъ ще ни каже какво е направилъ. Делегации сѣ се явявали и другаде.

Фактъ е, обаче, че господаритѣ на мина „Чумерна“ иматъ също така да взематъ отъ разни държавни учреждения суми много по-голѣми отъ сумата, която работниците иматъ да получаватъ отъ тѣхъ. Съ тѣзи суми заплатитѣ на работниците биха могли да бждатъ изплатени навреме и работниците да не бждатъ поставени въ положението да не могатъ да сѣществуватъ. И макаръ че този фактъ е известенъ на инспекцията на труда въ Сливенъ, досега тя не се е намѣсила, за да могатъ да се използватъ сумитѣ, които господаритѣ на предприятието иматъ да получаватъ отъ държавни учреждения. Ако инспекцията на труда навреме бѣше се намѣсила, тия суми биха могли да бждатъ задържани, за да бждатъ изплатени

заплатитѣ на работниците. До този моментъ заплатитѣ на работниците не сѣ изплатени, сумитѣ стоятъ открити на името на стопанитѣ на предприятието и не знаемъ дали тѣ нѣма да си ги получатъ отъ държавнитѣ учреждения, безъ да бъдатъ изплатени заплатитѣ на работниците.

Питането, което нашиятъ другаръ Нейковъ е отправилъ до г. министра на търговията, промишлеността и труда, има следното съдържание: (Чете)

„Въ каменовъжлената мина „Чумерна“ край гр. Сливенъ, работятъ около 250 души работници. Тѣ не сѣ получили своитѣ заплати и надници за два месеца. Преди нѣколко дни, поради прехвърляне мината върху други господари, работниците били изхвърлени отъ мината, безъ да имъ се заплатятъ надниците, въ размѣръ на около 1½ милиона лева. Изхвърлени били и тѣхнитѣ семейства отъ жилищнитѣ помѣщения на мината.

„Оставени на произвола на сѣдбата, безъ пари и хлѣбъ, работниците вкупомъ се явили при инспектора на труда въ гр. Сливенъ и го замолили да се застъпи за тѣхъ, толкова повече, че господаритѣ на мината имали да взематъ отъ българскитѣ държавни желѣзници суми срещу доставени въглища

„Имахъ възможностъ на 27 ноемврий въ Сливенъ лично да видя мизерията на тия нещастни работници и да изслушамъ тѣхнитѣ оплаквания.

„Въз основа на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание моля да ми отговорите:

„1. Известенъ ли Ви е горниятъ фактъ и какви мѣрки сте взели въ защита на тѣзи нещастни работници?

„2. Иматъ ли господаритѣ на мина „Чумерна“ да взематъ суми отъ българскитѣ държавни желѣзници и не смѣтате ли да вземете бързи мѣрки за изплащане работническитѣ заплати отъ тия суми, преди господаритѣ да ги изтеглятъ отъ българскитѣ държавни желѣзници?

„3. Не считате ли, че сѣ необходими по-ефикасни мѣрки за защита на работниците отъ подобна жестока експлоатация и неправда?“

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министрътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министръ Г. Петровъ: Г. г. народни представители! Азъ искахъ да отговора на това питане, за да отблъсна упѣрка, който ми се прави отъ тази страна (Сочи работниците), че съмъ предпочиталъ широкитѣ социалисти предъ комунистѣ. (Оживление всрѣдъ лѣвицата) Искамъ да отговоря и на двѣтъ питання едновременно. Тѣй като, обаче, тѣ не сѣ ми съобщени — може би сѣ изпратени въ министерството, но азъ ги нѣмамъ подъ ръка — ще отговоря съ даннитѣ, които ми сѣ известни по въпроса, тѣй като министерството е интервенирало и по-рано по тоя споръ и е добило резултати.

Спорътъ между работниците отъ мина „Чумерна“ и предприятието съществува не отсегга, а отъ по-рано — отъ преди 4, 5 или 6 месеци, може би повечко, ако не се лъжа. Презъ пролѣтѣта бѣше, когато иммахме сѣщо такъвъ единъ споръ. И тогава Министерството на търговията интервенира предъ господаритѣ, наложи се, накара ги да изплатятъ надниците и спорътъ се изчерпа. Сега, обаче, спорътъ е при една особена обстановка; спорътъ иде поради това, че действително съществува сѣдебенъ процесъ за владението на мината между дружество „Типсо“ и братя Златеви. Вследствие на това, че братя Златеви придобиватъ владението на мината, дружество „Типсо“ се намира въ невъзможностъ да плати на работниците, както то твърди. Още по-рано, при определяне контингента — да употребя тази дума — на каменнитѣ въглища, които частнитѣ мини трѣба да доставятъ на българскитѣ държавни желѣзници, въ преследване на една обща политика у насъ, на тази мина бѣше определено, ако не се лъжа, да достави 2 хиляди тона каменни въглища. Поради тоя споръ, обаче, за владението на мината, тя не можа да достави навреме това количество. И понеже условията се измѣниха и натрупанитѣ въглища изгубиха качеството си, което се изисква, за да отговарятъ на условията на доставката — да бъдатъ прѣсни — все за да може мината да плати надниците на работниците, ние, Министерскиятъ съветъ, завчера, следъ приключване спора между дружество „Типсо“ и братя Златеви и при декларация отъ двѣтъ фирми, постановихме да се закупятъ двѣтъ хиляди тона каменни въглища, макаръ и не така прѣсни, за да може да се изплатятъ надниците на работниците.

С. Тошевъ (раб): (Казва нѣщо)

Министръ Г. Петровъ: Никаква друга целъ не е имало, защото българскитѣ държавни желѣзници иматъ

нужда отъ въглища на депо, а въглищата на дружество „Типсо“ сѣ малко попреминали, но, въпрѣки това, ще ги купимъ и ще ги употребимъ за други цели, само за да можемъ да разрешимъ конфликта между дружеството и миньоритѣ.

В. Коевски (нац. л): Тѣ (Сочи работниците) пакъ нѣма да бъдатъ доволни.

Министръ Г. Петровъ: Не е вѣрно, че Сливенската инспекция е стояла безучастна. Тя не може да даде сумитѣ, които се дължатъ отъ дружество „Типсо“, на работниците; нейната роля е била да донесе на Дирекцията на желѣзницитѣ да не изплаща сумата на дружеството, и тя е направила надлежното. Тя и сега ги регистрира като безработни. Тукъ нѣмаме случая, като въ Габрово — тѣ получаватъ помощи, като безработни. Сливенската инспекция направи своитѣ донесения въ Министерството на търговията, то интервенира при произвеждането на търга, но, поради законни прѣчки, тоя търгъ не можа да се възложи на дружество „Типсо“, а остана да се вземе ново решение въ Министерския съветъ, за да можемъ да доставимъ въглища отъ качеството на тѣзи на дружество „Типсо“.

Виждале, че въ това направление правителството е направило, какъ да кажа, една постѣпка на целесъобразностъ, отишло е малко по-далечко, само за да може да помогне на работничеството, което има да взема отъ собственицитѣ на въглищата, които държавата ще закупи.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Малко по-далече е отишло.

Министръ Г. Петровъ: Така че това, което дружество „Типсо“ дължи на работниците, ще бѣде удържано отъ сумитѣ по доставката, която има да направи това дружество на българскитѣ държавни желѣзници и ще бѣде изплатено на работниците. Струва ми се, г-да, че въ този случай Министерството на търговията, правителството е действувало по единъ начинъ, чрезъ който е проявило повече грижи къмъ работниците, отколкото вие (Къмъ работниците), които ходите да ги смущавате. Доказателство за това черпя отъ факта, че въ бомбонената фабрика „Звезда“ днесъ е избухнала стачка и вие знаете това, а азъ, министрътъ на труда, и моитѣ органи не го знаемъ. Това показва, че вие ходите да ровите и да създавате смутове въ тѣзи заведения и знаете, че полицията е арестувала тоя или оня, а тамъ, където трѣба да се донесе, за да се намѣри възможностъ да се облекчи положението, вие не се обаждаме, защото нѣмате интересъ отъ това.

Не сѣмъ вѣрни твърденията, нито Вашето, нито на г. Лулчевъ, че въ много предприятия въ България това е станало система. Има само четирѣ факти, съ този, който ви цитирамъ: единиятъ е въ мина „Чумерна“, другиятъ е разискваниятъ за Габрово, третиятъ е въ фабрика „Рафаилъ“ и четвъртиятъ е въ бомбонената фабрика „Звезда“, за който днесъ съобщавате.

Нѣкой отъ работниците: И още нѣколко!

Министръ Г. Петровъ: Може това да е начало на една система. Ето защо ви казвамъ, че ние ще се притичае на помощъ, като вземаме мѣрки въ това направление, за да не бъдатъ нашѣтрбявани интереситѣ на работниците.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Стаматъ Ивановъ, да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

С. Ивановъ (раб): Не мога да бъда доволенъ отъ отговора на г. министра. Другъ отговоръ не може и да се очаква отъ него. При дебатитѣ по отговора на тронното слово ¾ отъ своята речъ той отлѣли за родната индустрия. Даже, ако не се лъжа, той каза, че за работничеството не е направено нѣщо особено; а ние ще кажемъ, че нищо не е направено. А сега, за стачката въ фабрика „Звезда“, той каза, че инспекцията на труда не знаела. Обаче работниците знаятъ, че инспекциитѣ на труда при Министерството на търговията не проявяватъ никакво внимание къмъ положението на работниците въ предприятията. Вие, г. министре, твърдите, че това неизплащане не било система, а азъ ще Ви кажа, че отъ 237 стачки презъ 1932 година, въ 95%, наредъ съ всички други искания на работниците, има и това за редовно изплащане на надниците.

Министръ Г. Петровъ: Това е друго.

С. Ивановъ (раб): Ако Вие действително се интересувате отъ хала на работническото, идете съботенъ денъ, когато се изплащатъ надниците, за да видите, какъ имъ се изплаща и какво имъ се дава. Работниците сами, по свой нюхъ разбиратъ, че действително инспекциитъ не сѣтъ никакви тѣхни защитници, и затова сѣтъ тѣзи 237 стачки въ 5 месеци — тѣ ставатъ почти ежедневно, по силата на тази жестока експлоатация, която се върши напоследъкъ съ труда на работниците. И Вие, като представител на буржоазията, вмѣсто да настоявате за прилагането на вашитъ закони, насърчавате още повече грабителската политика и давате куражъ на чорбаджии, не само да намаляватъ надниците, но и да не ги изплащатъ, както е случаятъ въ минитъ „Чумерна“ и „Св. Никола“. Азъ не съмъ доволенъ отъ Вашия отговоръ.

В. Коевски (нац. л): А-а-а, може ли да бъдешъ доволенъ?

Министъръ Г. Петровъ: Азъ му казвамъ, че задържае паритъ, азъ му казвамъ, че имаме конвенция за минимална надница, а той пакъ е недоволенъ!

Вие не следите какво говоря и не знаете какво става — вие, които претендирате да сте защитници на работниците. Това е вториятъ случай на споръ между управата на мина „Чумерна“ и между работниците миньори. Азъ ви го изложихъ, но вие не слушате.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Коста Лулчевъ, да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

К. Лулчевъ (с. д): Явно е, г. г. народни представители, че, макаръ отъ страна на Министерството на труда да сѣтъ правени известни нареждания до инспекцията въ Сливенъ, въпросътъ за изплащане на надниците на работниците въ мина „Чумерна“ не е уреденъ. Той си стои тамъ, където е билъ още въ началото. Също и въпросътъ за положението на работниците въ тази мина не е уреденъ. 250 души работници заедно съ тѣхнитъ семейства сѣтъ изхвърлени отъ жилищата имъ, надниците имъ не сѣтъ изплатени. Въ чии ръце оставате вие сѣтъ дбата на тия работници? Естествено, че вашитъ нареждания отъ тукъ не даватъ резултати, и затова сѣтъ потребни по-ефикасни срѣдства, за да бжде гарантирано редовното изплащане на работническитъ надници. Несъобразно е, едно предприятие да има да получава отъ държавата суми, а да не бжде въ състояние навреме да изплати надниците на своитъ работници.

Министъръ Г. Петровъ: Нѣма такава нѣщо.

К. Лулчевъ (с. д): Несъобразно е да има да получава суми отъ държавно учреждение, тия суми да бждатъ изплащани на това предприятие. . .

Министъръ Г. Петровъ: Не сѣтъ изплащани никакви суми. Не фалшифицирайте фактитъ. Говорете почтено. Казахъ ви, че преди три дни сме взели решение да доставимъ 2.000 тона въглища отъ тази мина. Какъ ще дадешъ пари, когато въглищата не сѣтъ доставени? Ще има тепърва да взема това предприятие отъ държавата.

К. Лулчевъ (с. д): Фактитъ сѣтъ тия, че предприятието има да получава суми отъ държавата, . . .

Министъръ Г. Петровъ: Да, ще има, следъ като достави тия 2.000 тона въглища.

К. Лулчевъ (с. д): . . . както е случаятъ съ фабрика „Рашеевъ“, Габрово, но нито едно предприятие, нито друго не се е счело длъжно да ликвидира смѣткитъ съ работниците. И нашето опасение е тамъ, че може по нѣкакъвъ начинъ, или въ нѣкой случай — ако не при този случай, при другъ, казвамъ го общо — на едно предприятие да му бжде дадена възможностъ да получи сумитъ, които има да взема отъ държавата, безъ да бжде заставаено да изплати надниците на работниците.

В. Коевски (нац. л): Това не може.

К. Лулчевъ (с. д): Това е моята мисль. И азъ искамъ да обърна Вашето внимание, г. министре, това да не бжде изоволено, първо, . . .

В. Коевски (нац. л): Г. министърътъ направи декларация.

К. Лулчевъ (с. д): . . . и, второ, отъ страна на Министерството на труда и неговитъ инспекции да се взематъ ефикасни мѣрки, за да се гарантира редовното изплащане на работническитъ надници.

Г. г. народни представители! На насъ е лесно тукъ да говоримъ, отъ какво значение е това, че работниците не били получили надниците си за единъ или за два месеца, или че било забавено изплащането на надниците имъ съ 15 или 20 дни. При размѣра на работническитъ надници, у насъ, работническото не може да понесе нередовното имъ изплащане. И ето защо, първата и голѣма длъжностъ на всички органи на държавата, на Министерството на труда и неговитъ инспекции е да гарантиратъ редовното изплащане на работническитъ надници. И когато се гарантира редовното изплащане на работническитъ надници, тогава по този въпросъ ще чуете нашето доволство.

В. Коевски (нац. л): По какъвъ начинъ? Кажете? трѣбва законъ за това.

Министъръ Г. Петровъ: Отъ тази страна (Сочи лѣвницата) игнориратъ цѣлото законодателство, което съществува по този въпросъ, . . .

Нѣкой отъ работниците: На книга!

Министъръ Г. Петровъ: . . . за да иматъ дързостта да говорятъ това. Съществува законъ, има специални поминителни сѣдилища, и конфликтъ отъ такъвъ характеръ, които съществуватъ, ще се уредятъ тамъ. Какво друго може да направи Министерството на труда? Трѣбва да има нѣкоя каса съ милиони да ги извади и да ги даде на работниците. Нѣма такава. Има да взема дружеството пари отъ държавата, обърнато е внимание, както ви казахъ, на Дирекцията на желѣзницитъ, имаме и съгласието на дружеството да се удържатъ тия суми за изплащане надниците на работниците. Какво по-нататъкъ да направимъ? Държавата не може да даде авансъ за недоставени въглища.

К. Лулчевъ (с. д): Като сѣтъ използвали труда на работниците, длъжни сѣтъ да имъ платятъ надниците.

Министъръ Г. Петровъ: Да, длъжни сѣтъ да имъ изплатятъ надниците, съгласенъ съмъ; но трѣбва да иматъ възможностъ да изпълнятъ това си задължение.

К. Лулчевъ (с. д): Това е първата длъжностъ на едно предприятие.

Министъръ Г. Петровъ: Хубаво, разбирамъ го, но кажи това нѣщо на фабрикантитъ. Хубаво е да има въчно благоденствие на земята, но когато Господъ не го е далъ, азъ ли съмъ кривъ за това! Следователно, това, което е по закона въ длъжноститъ на министерството, то го е направилъ. Ние сме изпълнили всички наши задължения. Казахъ ви, че утре правимъ тая доставка на въглища единствено да може да се изплатятъ работническитъ надници. А вие казвате, че сте недоволни отъ отговора ми! Какъ мога да Ви задоволя, освенъ по начина, по който ви казахъ: да имаме въ касата много пари, че да можемъ ние да платимъ на работниците. Никой отъ насъ не иска да бждатъ нахърнявани интереситъ на работниците.

И. Драгойски (д): Работническитъ вземания иматъ привилегия. Навсѣкжде, където фабрикантитъ иматъ да взематъ пари, ще се посегне.

Министъръ Г. Петровъ: Ние сме изготвили единъ проектъ за измѣнение на закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица, съ цель да можемъ да гарантираме по единъ по-ефикасенъ начинъ изплащането на работническитъ надници. Азъ внасямъ конвенцията за минималната надница, за да не се допуца експлоатация на работническия трудъ. Вие виждате постояннитъ грижи къмъ работническото не само на това правителство, но — за честь на България — и на бившитъ. Азъ трѣбва да ви кажа, че България съ социалното си законодателство едва ли не стои на първо мѣсто. Отъ години насамъ, безъ вашитъ борби (къмъ работниците), безъ вашия натискъ, само отъ съзнанието, че ние вършимъ нашето национално дѣло, да имаме здравъ народъ, ние създаваме нашето социално законодателство; и то дава резултати, както виждате. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Пристъпваме къмъ първа точка отъ днешния редъ: първо четене законо-

проекта за печата — продължение разискванията.

Има думата народният представител г. Велико Савов. — Нъма го.

Има думата народният представител г. д-ръ Георги Димитров. — Нъма го.

Други записани нъма.

К. Пастуховъ (с. д): И азъ съмъ записанъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Пастуховъ! Вашето име е заличено. Може да е станало грѣшка. Имате думата.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ се колебаехъ дали да взема думата, защото гледахъ, че постоянно се прережда законопроектътъ отъ дневния редъ и смѣтахъ, че съдбата му е предрешена. И това би било най-хубавото — да не се приема по принципъ, като реакционенъ и неподходящъ за насъ. Нека ми бѣде позволено да кажа какъ гледамъ на въпросния законопроектъ за печата.

Отначало, като четѣхъ мотивитъ, всички вървѣше гладко, четливо и възприемливо дори. Когато, обаче, стигнахъ до пасажа, въ който се казва, че министерството го е заимствувало, имало е предъ видъ законодателството по тая материя на Унгария, Турция и на Югославия, азъ се отчаяхъ.

Министъръ Д. Върбеновъ: И на Полша.

К. Пастуховъ (с. д): Добре, и на Полша.

Министъръ Д. Върбеновъ: И на Австрия.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ се отчаяхъ отъ законопроекта, защото разбрахъ, че той не е за една свободна и демократична държава. А когато разгърнахъ съдържанието, видѣхъ, че има действително законоположения, които сѣ нови и не сѣ обществено оправдани, а може би сѣ предиктувани отъ съображение на нѣкаква политика. Като употребявамъ думата „политика“, г-да, не го вземайте въ обидна смисълъ. Казвамъ „политика“, защото не познавамъ законодателство по печата, което да не е предизвикано отъ нѣкой политическа нужда, отъ нѣкой интересъ на правителството. Поне като прегледаме историята на законодателството по печата въ България, ще видимъ, че тамъ не сѣ се осъществявали теоритични положения, модерни, научно и обществено възприети отъ по-културнитъ страни, но се е целѣло да се отговори на една временна, ако щете наречете я преходяща, нужда на момента. И, безъ съмнение, въ ранинното, което се поднася, може нѣкога, за да бѣде глътнато по-лесно, да се тури по-голяма доза шекеръ, но това съвсемъ не измѣня действието на ранинното масло.

На второ мѣсто, г. г. народни представители, ако хвърлимъ единъ бѣгълъ погледъ на нашето законодателство, ще видимъ, че когато страната е била подложена на тежки политически режими и въобще политическата свобода е била ограничена, правителствата сѣ били най-често наклонни да прибѣгватъ до частични или до пълни измѣнения на закона за печата въ единъ реакционенъ духъ. А когато подиръ тежкия режимъ е настѣпвалъ единъ по-мекъ политически строй, то, подъ влиянието на общественото негодуване и на опозицията, новото правителство е бивало принуждавано да отмѣни реакционнитъ положения и да създава нови, по-мекки и по-свободолюбиви разпорѣби въ закона за печата.

Ние имаме характерни измѣнения на законъ за печата въ 1887 г., когато страната нагази въ тежкия политически режимъ на Стамболова, въ който липсваше въобще каквато и да било политическа свобода. Но и този законъ не бѣше достатъченъ и известно число години трѣбваше да се наложи цензура и въобще да се забрани каквото и да било опозиционенъ печатъ. Чакъ въ края на 8-годишното управление почнаха да никнатъ опозиционни вестници, противъ които бѣха създадени измѣнения на закона за печата съ тѣй нареченитъ Басшеви законоположения.

Въ 1896 г. имаме измѣнение на закона за печата въ реакционенъ смисълъ — най-главно, опредѣляше се, че цензътъ за отговоренъ редакторъ е гимназиално образование. По този начинъ се целѣше да се суспендира онова положение на чл. 79 въ конституцията, споредъ което печатътъ е свободенъ и писателъ или редакторъ може да бѣде всѣки български гражданинъ, безъ да се изисква каквото и да е цензъ или каквото и да било залогъ за редактирането, издаването на вестникъ или на периодическо списание.

Презъ 1900 г., въ време на управлението на Либералната партия на Радославовъ, вследствие на вълнение противъ десетѣка въ нѣкои мѣста на България, тогавашното правителство сѣщо тѣй посегна върху свободата на печата и тури цензъ за редактора — висше образование и 30-годишна възраст. Едва следъ падането на този режимъ и идването на коалиционното правителство на демократитъ и на прогресивно-либералитъ — или цанковиститъ — се даде единъ новъ законъ за печата, който отмѣняваше всички реакционни наредби и който, споредъ менъ, каквито и недостатѣци и да има — защото съ течение на времето животътъ е измѣнилъ нѣкои работи — се явява най-свободолюбивиятъ и най-добриятъ законъ за печата въ България, по-добъръ и отъ действащия сега, преди който, пакъ въ 1907 г., бѣ създадено едно измѣнение, по силата на което се искаше имущественъ цензъ за онѣзи, които издаватъ вестници и списания.

Ето защо, както азъ, така и всички господа — като говоримъ за днешно време — имаме право да се запитаме: защо се внася сега ново измѣнение на закона за печата?

Министъръ Д. Върбеновъ: Не е ново измѣнение. Това е съвсемъ новъ законъ за печата.

К. Пастуховъ (с. д): Коя нужда, временна или постоянна, налага това измѣнение? Азъ искамъ направо да зная: дали заради нѣкоя теоритична нужда — да се създаде едно по-съвършено законодателство по материята за печата — или пъкъ по примѣра на предшествувашитъ правителства, ръководено отъ нѣкои свои преходни нужди и интереси, правителството е внесло тѣзи измѣнения, съ които ние сме сезирани?

Н. Пѣдаревъ (д. сг. Ц): Намѣрило празнота и я попълнило!

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ дължа да призная че не всичко е лошо въ внесения законопроектъ. Нъмамъ нищо противъ първата му часть, която урежда общата материя и която по-право възпроизвежда чл. 79 отъ конституцията, като осветява свободата на печата и като смѣта ликвидиранъ въпроса за ценза или за залога на писателя, на редактора или на издателя. Но това не е същността на внесения законопроектъ — да възпроизвежда нѣкои конституционни положения.

Н. Пѣдаревъ (д. сг. Ц): То не е и нужно.

К. Пастуховъ (с. д): Може би и не е нужно.

Министъръ Д. Върбеновъ: Не е нужно.

К. Пастуховъ (с. д): То е нужно, когато се преследватъ временни интереси, които трѣбва да се облякатъ въ форма на трайни интереси!

Н. Пѣдаревъ (д. сг. Ц): И да се прикриятъ.

К. Пастуховъ (с. д): И да се прикрие подъ материя общосмислаема и възприемана, една материя, която възбужда критика и която, споредъ менъ, не може да бѣде смѣтна, ако действително искаме свобода на печата.

Като говоря, че чл. 79 отъ конституцията е възпроизведенъ, бързамъ да добавя, че при все това пакъ има нѣкои полсжения въ законопроекта, които, споредъ менъ, сѣ въ противоречие съ въпросния членъ. Думата ми е за материята по редакторството на вестникъ или на списание.

Досегашнитъ законоположения свободолоубиво възприематъ системата на отговоренъ редакторъ, споредъ която такъвъ може да бѣде всѣки пълновъзрастенъ, неосѣжданъ и нелишенъ отъ политически права гражданинъ, безъ да се иска каквото и да било цензъ и безъ да се предявява каквото и да било друго условие. Съ една дума, казано на площаденъ езикъ, и „Стоянъ Грошътъ“ може да бѣде отговоренъ редакторъ на вестникъ, т. е. всѣки единъ, който е писанъ като отговоренъ редакторъ, щомъ е пълнонолѣтенъ и не е лишенъ отъ политически права, може да бѣде редакторъ и да отговаря предъ сѣдилищата за всички престѣпления по закона за печата, щомъ не желае да яви писателя или автора на въпросната статия. Сѣдилищата нѣматъ никакво право да влизатъ въ обсъждане на въпроса дали господинътъ, който фигурира като отговоренъ редакторъ, действително участвува като редакторъ въ вестника, дали той разбира — не дали е писалъ — това, което се пише. Имало е случаи въ нашата съдебна практика, и тѣ не сѣ единични, а многобройни,

когато се явяват лица полуграмотни, които поемат отговорността и за които съдът вижда, наблюдава, знае, че тѣ не сѣ въ положение да напишат въпросната инкриминирана статия и, следователно, тѣ сѣ фигуранти или подставени лица. Но нашата съдебна практика се е установила върху това: да не издирва същинския редакторъ и да не анализира доколко показанието редакторъ наистина може да списва вестникъ или списание. И това е много естествено.

Г. г. народни представители! По системата на нашето законодателство, по нашата съдебна практика и по нашия основен законъ, който е копие отъ белгийската конституция по престѣпленията по печата не се процедира както по общоуглавнитѣ престѣпни деяния — да се издирва отъ следственитѣ и съдебнитѣ органи истинският авторъ, истинският деецъ на престѣпното деяние, въ случая инкриминираната статия — а се преследва посочениятъ. Този принципъ даже стои и въ досега съществуващата процедура за производството по дѣлата по печата — чини ми се въ чл. 642 отъ углавното съдопроизводство, споредъ който не може да се издирва отъ съдебната властъ същинският писателъ, редакторътъ или лицето, което е авторътъ на инкриминираната статия, на престѣпното деяние по печата. Това нѣщо го нѣма въ законопроекта. Напротивъ, въ него има нѣщо друго — чини ми се въ чл. 24. Въ чл. 24 се казва, че редакторъ — разбирате отговорниятъ редакторъ, защото нашата система и нашата вестникарска практика се е спрѣла върху това, да посочваме единъ отговоренъ редакторъ за цѣлия вестникъ или за нѣкои части отъ вестника — се смѣта този, който фактически участвува въ списването и въ ръководството на вестника. А на друго мѣсто същиятъ законопроектъ дори дава право на съда, когато констатира, отъ даннитѣ по дѣлото, че редакторътъ е подставено лице, да потърси същинския извършител на престѣпното деяние. Азъ обръщамъ вниманието ви, г. г. народни представители, върху тѣзи две положения, които, споредъ мене и споредъ текста на законопроекта, представляватъ наистина едно реакционно и съ нищо неоправдано отклонение отъ досега възприетата съдебна практика у насъ, установена по законенъ редъ. И питамъ: защо става всичко това?

А. Капитановъ (з): Г. председателю! Г. Пастуховъ говори отъ мѣстото си повече отъ 15 минути, а споредъ правилника не може да говори отъ мѣстото си повече отъ 15 минути. Стана вече 20 минути какъ говори отъ мѣстото си.

К. Пастуховъ (с. д): Ако не желаете да ме слушате, нѣма да говоря.

А. Капитановъ (з): Не че не желаемъ да Ви слушаме, но Вие знаете, че правилникътъ не позволява да се говори повече отъ 15 минути отъ мѣстото и затова трѣбваше да говорите отъ трибуната.

К. Пастуховъ (с. д): Вземамъ актъ отъ бележката на уважаемия колега г. Капитановъ и ще се съобразя съ нея.

А. Капитановъ (з): Азъ Ви правя бележка, защото Вие много държите за правилника.

К. Пастуховъ (с. д): Да, азъ държа, гдето трѣбва. Моля не ме отклонявайте.

А. Капитановъ (з): Гдето трѣбва държи, а гдето не трѣбва, не държи!

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! По нашата конституция, по системата, о която се придържа нашето законодателство, съдътъ нѣма право да издирва същинския извършител на престѣпното деяние по печата. Следователно, никой съдебенъ органъ нѣма право да проконтролира, да се занимава съ въпроса, да го обсъжда и решава, дали фигуриращиятъ като редакторъ въ вестника или списанието наистина участвува въ списването и ръководството. Иначе би трѣбовало, за да се възстанови истината, да се събиратъ доказателства въ тази посока — дали отговорниятъ редакторъ е наистина редакторъ; то значи да се измѣни системата на отговорното редакторство, съ други думи да се отхвърли, и да отговарятъ за списването на вестникътъ само онѣзи, които наистина списватъ вестника — нѣщо, което не е необходимо. Това е едно отклонение отъ общия принципъ на углавното право и съдопроизводството да се търси материалната истина, съдътъ или следователътъ да не се задоволяватъ съ формалната истина, както не се задоволяватъ съ признанията, а търсятъ същината. Въ закона

за печата, по досегашната — и хубава — наша система, предпочита се формалната истина предъ материалната, и за целитѣ на закона за печата е достатъчно да се съди оная, който се покаже като редакторъ и който е писанъ, че отговаря за онова, което стои въ вестника или списанието. Азъ нѣма да отрека, че това положение има отрицателни страни, и дори въ нѣкои случаи този принципъ може да се превърне въ пародия. Но азъ съмъ длъженъ да кажа следното: погледнете нашата съдебна практика и ще видите, че когато страната е прекарвала насилнически режимъ и свободата е била ограничена, когато е имало силна опозиция на правителството, тогава именно сѣ се явявали такива подставени лица да поематъ отговорностъ за деяния, чужди на тѣхъ. Но онѣзи, които стоятъ задъ тѣхъ — писателитѣ и авторитѣ на статитѣ — изпълняватъ единъ свой общественъ дългъ и мисля, че нѣма защо да ги караме непременно подъ всѣка статия да слагатъ своя подписъ и да поематъ отговорностъ.

Лично азъ, г. г. народни представители, съмъ партизанинъ на практиката която съществува въ нѣкои чужди страни, особено въ Франция: по голѣмитѣ и актуелни политически въпроси да се излиза не анонимно, но съ подписитѣ, ако искаме да въздействуваме върху общественото мнение. Не искамъ ка кажа, че авторътъ, като не се подписва, иска да се скрие, за да не отговаря за своитѣ деяния предъ съдилищата. Но за да се въздействува на общественото мнение, статитѣ трѣбва да носятъ подписитѣ на автора. Това се практикува въ Франция. За себе си мога да кажа, че се мъча да следвамъ тая практика и почти всѣкога, когато имамъ нѣщо да кажа, излизамъ съ подписа си. Това действуюва, г. г. народни представители — нѣма нужда да ви убеждавамъ — и възпитателно, и поощрително, и насочва общественото мнение въ по-правилна посока. Защото въ такива случаи, когато политическиятъ мъже на една страна излизатъ по актуелнитѣ въпроси не само отъ трибуната на Събраниято, или въ публични речи да развиватъ своитѣ гледища, но ги развиватъ и чрезъ печата, тогава, освенъ че тѣ ще бѣдатъ по-прецизни, по-внимателни, по-критични и по-близо до действителността, но и общественото мнение получава една духовна храна по-съдържателна и, естествено, това би ползувало само политическото развитие на дадена страна. Но това е единъ въпросъ на моралъ, не на санкция въ закона.

Азъ признавамъ, че у насъ има злоупотрѣбления съ свободата на печата, който все повече и повече става факторъ на нашия животъ и който измѣства даже политическиятъ партии, поради своята грамадна сила.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Пастуховъ! В. „Пладне“ вчера писа, че нѣма магарета въ България, защото всички станали министри!

К. Пастуховъ (с. д): Вие пъкъ си мълчете. Малко ли сѣ вицове?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Добъръ виц!

К. Пастуховъ (с. д): Има и по-пикантни работи. Нима това ще събори моята теза?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Казвамъ това не да събори Вашата теза, а защото говорите за моралъ въ отношенията.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ не съмъ билъ никога на мнение, че трѣбва да има такава необузданостъ на печата, каквато се проявява въ нѣкои печатни органи. Но повтарямъ: това е въпросъ на моралъ и на възпитание, а мене ме интересува въпросътъ за санкцията. Ако азъ се опълчвамъ противъ известни положения, то не е за да защита едни положения окарикатурени въ нашата практика, но за да посоча, че не може да има санкция за тѣхъ, такава, каквато се иска, или каквато се препоръчва въ законопроекта.

И отъ тая гледна точка, държейки на конституцията и на нашата съдебна практика, азъ се обявявамъ противъ тия положения, що се касае до редактора, които се явяватъ като едно съществено отклонение отъ досегашното, въ смисълъ не на подобрене, а на влошаване, по съображения, които имахъ честта да изложа предъ васъ.

Г. г. народни представители! Чувамъ да се възразява отъ правителствена страна: приемете законопроекта по принципъ, а всички други въпроси — колко сѣ тѣ, въставате главно противъ чл. чл. 30 до 42 — като идемъ въ комисията, ще видимъ какво ще ги правимъ: ще ги промѣнимъ ли, или ще кажемъ: Богъ да ги прости. Но азъ пи-

тамъ: ако махнете тия членове, отъ 30 до 42, какво ще остане отъ законопроекта?

Министъръ Д. Върбенковъ: Такова нѣщо не сме казали.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За чл. 31 се говори. Никои не е говорилъ за членове 30 до 42.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ мисля, че въ тия членове е сжщността на законопроекта. И безъ да повтарямъ онѣзи доводи, които бѣха изложени тукъ отъ предшестващите оратори, азъ се присъединявамъ напълно къмъ тѣхнитѣ критики, що се отнася до цитиранитѣ отъ мене членове на законопроекта, които сж и неговата сърцевина. Това му е мотивътъ, това му е целта, но азъ искамъ да я обясните, да разберемъ, защо става всичко това — да разберемъ миризмата на законопроекта.

С. Тошевъ (раб): Белкимъ не сте я разбрали още?

К. Пастуховъ (с. д): Защото на всѣко нѣщо трѣбва да доловимъ миризмата, за да познаешъ и сжщността му, а не да ни го представляватъ въ една безцветна форма.

Д. Долбински (з): Вие доловили ли сте миризмата му?

С. Тошевъ (раб): Миризмата му ще я разберемъ, като влѣзе законътъ въ сила.

К. Пастуховъ (с. д): Е да, но тогава ще бжде вече късно. Азъ я долавямъ за себе си.

Д. Долбински (з): Много развито обоняние имате!

К. Пастуховъ (с. д): И затова азъ отхвърлямъ въпроснитѣ членове.

Г. г. народни представители! Ще се спра на чл. 42, въ връзка съ чл. 31. Азъ не смѣтамъ, че въ закона за печата можемъ да правимъ отклонение отъ всеобщопризнатата дефиниция за онова, що е обида и клевета. То е ясно: клевета е разпространяването на невѣрни нѣща за определено лице въ ясна или въ нѣкаква друга форма — това е въпросъ на сждийска оценка. Но, въ всѣки случай, нѣма клевета и нѣма обида, ако нѣма лице, ясно схванато отъ сжда, до което да се отнася деянието, което му се приписва.

Този законопроектъ иска да направи едно сжщественно отклонение. Въ законопроекта е казано, че, ако не е достатъчно посочено лицето или учреждението, то всѣко едно отъ тия лица или учреждения, което мисли, че може да се отнасятъ до него разгласенитѣ нѣща, имало право да преследва. Г. г. народни представители! Това е една юридическа безсмислица, единъ реакционенъ принципъ, неоправданъ. Азъ разбирамъ, че може да има нѣкога двусмисленост, че може да има нѣкога и една вестникарска ловкост: да кажешъ нѣщо, безъ да попаднешъ подъ удара на закона. Защото и то е единъ занаятъ, който особено се усвѣршенствува, когато политиката на преследване се засилва. Тогава и вестникарътъ, както и всѣки единъ партизанинъ, политикъ го кажете, нѣма да дойде да каже: „Ела, мечко, изяжъ ме!“ Той ще избере една форма не прѣка, а алегорична, косвена, иносказателна и пр., но който чете напечатаното, като знае какво става по свѣта, а не пасе трева, разбира за къде се отнася работата и, следователно, целта на статията се постига. Но защо ние да наказваме тая гражданска, бихъ казалъ, маниера на единъ поставенъ въ трудно положение вестникаръ, който се бори въ съзнанието си за една права кауза, ако той не е извършилъ престѣпление, ако не е избралъ форма, която да съдържа всички признаци на престѣпнитѣ деяния „клевета“ и „обида“, както ние знаемъ тия признаци отъ углавната наука, както ги знае досега нашиятъ законодател, както ги знаятъ много чужди законодателства, напр. белгийското, френското — турското, унгарското и полското не зная, не ме интересува. Защо ние въ България да направимъ тия отклонения, само защото можело, единъ видъ, да се заобиколи законътъ? Ами малко ли такива случаи имаме? И тази форма е по-подходяща. Вземете нашитѣ ежедневни вестници какъ осмиватъ, какъ духовито, въ форма на шеги, на хуморъ, съобщаватъ въ отдѣла „Смѣхъ и закачки“ работи, които уронватъ престижа и които по-малко биха подействували, ако бѣха писани въ една сериозна статия, но сложени въ хумористичния отдѣлъ, минаватъ ужъ въ форма на шега, а пъкъ то си е цѣла истина!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ама, г. Пастуховъ, понѣкогаши, като слушамъ тукъ да се дебатира, азъ се чудя и се питамъ: ние ли не разбираме работитѣ, или действително въ тѣлкуванията, които се даватъ, има такива странности, че човѣкъ просто се чуди! Сега, тъй както Вие разисквате въпроса, като-че-ли целта на този законопроектъ е да се бори срещу хумора, срещу карикатуритѣ и т. н.!

К. Пастуховъ (с. д): Не.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Никжде въ този законопроектъ понятията „обида“ и „клевета“ не се засѣгатъ. „Обида“ и „клевета“ сж понятия правни, определени отъ юриспруденцията и отъ закона. Тоя членъ въ законопроекта — може да се приеме, може да не се приеме — го има въ законитѣ за печата на две републики. Но нека се разбере, какво значение има той. Напр., вестникъ Х. пише, че Министерството на външнитѣ работи е червясало отъ рушвети, корумпирано е цѣлото. Като се клевети Министерството на външнитѣ работи, наклеветенъ е титулярътъ му. За всѣкиго отъ васъ е ясно, че тоя човѣкъ е министърътъ. Най-сетне, може да има истински случаи на таква престѣпление и затова законътъ казва: когато не определятъ лицето, нѣмате право да атакувате учреждението. Ако искате да дискредитирате и клеветите едно учреждение, то значи действително да всѣвате развратност. Шомъ знаете такива случаи, имайте куража да определите лицето, а не чрезъ общо наклеветяване на учреждението да искате да се спасите отъ отговорност. Това е сжщината на този членъ. Отъ гледище на морала, смѣтате ли, че това е реакционно, неконституционно?

К. Пастуховъ (с. д): Реакционно и неконституционно не е едно и сжщо.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Вие казвате: неконституционенъ законъ, реакционенъ законъ! Бждете увѣрени, г-да, че правителството нѣма да внесе неконституционенъ и реакционенъ законъ. И затуй ви казвамъ: дайте да се изясни истинскиятъ смисълъ, защото, ако си спомняте — Вие сте отъ по-старитѣ . . .

К. Пастуховъ (с. д): Вие знаете, че въ лошо театро въ антрактитѣ свири музика. Може би, като ще погребватъ закона, въ антрактитѣ да свири пакъ музика!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ не можахъ да разбера въ какво се състои тази алегория! Искамъ да се разбере, че трѣбва да се разбираме ясно дефинициитѣ; инакъ спороветѣ ще сж голѣми. Вие сте юристъ, практикъ и политикъ, и знаете, че когато се прокарваше наказателниятъ законъ отъ Стоилова — азъ тогава бѣхъ младъ човѣкъ, не бѣхъ народенъ представителъ — ако е имало спорове, то бѣше по дефинициитѣ: що е защита на собственостъ и т. н. и т. н. Най-трудното въ тия работи е това, че понятията сж тъй широки, че не можешъ изеднѣжъ, съ една дефиниция, да определишъ конкретнитѣ факти. Въ чужбина, откъдето тѣзи членове сж заимствувани, имать юриспруденция, знае се какво е приложението на закона. И ако всѣки иска да критикува законопроекта относително намѣренията и целитѣ на законодателя, да кажемъ, би трѣбвало да знае откъде сж взети тѣзи членове и каква юриспруденция има тамъ.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Чл. 31 отъ никжде не е заетъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Напротивъ.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Той е нашенско изобретение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не е истина.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Азъ питахъ въ Министерството на правосждието и така ми казаха.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не е истина. За чл. 31 ще Ви се отговори откъде е взетъ. — За мене, г-да, бѣше важенъ следниятъ фактъ: да се разбератъ истинскитѣ побуждения и съдържанието на члена — какво цели той. Въ тая смисълъ разбирамъ критика на единъ законопроектъ: да се разбере истинскиятъ му смисълъ и да се съпостави съ съдържанието, което има. Тогава ще се разберемъ. Ако сжщината на този членъ е такава,

каквато казвате, азъ никога, не отъ тамъ (Сочи банкитъ на опозицията), а отъ тукъ (Сочи министерската маса) не бихъ допусналъ такъвъ законъ, защото нашата целъ не е да суспендираме свободата на печата. Напротивъ, свободата на печата се гарантира.

Министъръ Д. Върбеновъ: Г. Бръшляновъ! Членъ на централното бюро на вашата партия е участвувалъ въ изработването на законопроекта.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Свободата на печата е свобода на авторството, а тази свобода не се засъга тукъ. Азъ зная всички закони за печата, за които приказвате, и ако взема да направя прегледъ отъ първия до последния, ще видите, че онези, които цели да парализира свободата на печата, най-напредъ ще ограничатъ свободата на авторството — ще поставицъ за редактора. Азъ съ висше образование съмъ билъ отговоренъ редакторъ на вестникъ.

К. Пастуховъ (с. д.): И сега ще намърите много такива.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Извинете, че взехъ думата. Взехъ я, защото виждамъ, че се даватъ тълкувания, които свършено не отговарятъ на съдържанието на членовете, които цитирате.

К. Пастуховъ (с. д.): Вие ме отклонявате. Въ връзка съ това, което говорихте, да Ви забележа, че въ законопроекта дори не е възпроизведено сегашното положение въ процедурата на дѣлата по печата — че обиски и изземвания за издиране на автора не се допускатъ. А то трѣба да фигурира въ закона за печата, за да се знае, че нѣма приложение общиятъ углавенъ принципъ, споредъ който сѣщинскиятъ деецъ трѣба да бѣде издиренъ и, следователно, за да се открие, могатъ да се правятъ претърсвания и да се предприематъ всички други работи, които сѣдебната властъ — сѣдебниятъ следователъ или сѣдѣтъ — намѣри за нужно. Защо туй не фигурира?

Министъръ Д. Върбеновъ: Азъ ще Ви отговоря.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За солидарната отговорностъ ли, за която говори г. Молловъ?

К. Пастуховъ (с. д.): Не. По сегашното производство за дѣлата по печата — мисля, чл. 642 отъ углавното сѣдо-производство — не се допускатъ обиски и изземвания за издиране на автора, писателя. Въ законопроекта нищо не е казано по това. А както Ви е известно, общиятъ принципъ въ углавното право е, че трѣба да се издири сѣщинскиятъ авторъ на престѣпното деяние. И ако нѣма текстъ въ специалния законъ за печата, който да направи изключение отъ този общъ принципъ, единъ сѣдѣтъ ще каже: когато е имало единъ текстъ въ стария законъ, а въ новия го нѣма, защо да не съмъ въ правото си да приложя общия принципъ на углавното право за издирането на престѣпното деяние?

П. Деневъ (р.): Г. Пастуховъ! Да си поговоримъ като колеги адвокати. Вие вървате ли, че, при този текстъ, който има въ законопроекта и който определя по кой начинъ да се дири отговорността за писаното, наистина може да става дума, въ който и да било сѣдѣтъ, че може да има приложение нѣкакъвъ си другъ текстъ на законъ, който повелява издирането на дееца? Имашъ текстъ на закона, който казва, че отговарятъ: авторътъ, издателятъ, печатарътъ и пр. Поне по тия въпроси да не споримъ. Не е мѣсто за споръ сега.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г. Пастуховъ, свършете.

К. Пастуховъ (с. д.): Да, но г. министъръ-председателъ прави възражения и азъ, въ отговоръ на неговитѣ възражения, мога и трѣба да отговоря — че примѣрътъ, който той даде, ...

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Ще моля да Ви прекъсватъ само съ Ваше съгласие.

К. Пастуховъ (с. д.): Е добре, ами нѣмамъ ли право да му отговоря?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Имате.

К. Пастуховъ (с. д.): Азъ мисля, че примѣрътъ, който г. министъръ-председателъ даде, се обхваща и отъ сега

действуващия законъ. Така че, ако е за такъвъ единъ драстиченъ примѣръ, нѣма нужда отъ нови измѣнения. Новитѣ измѣнения могатъ да създадатъ най-разнообразни положения и може да се злоупотрѣби съ тѣхъ.

Министъръ Д. Върбеновъ: Кой — сѣдѣтъ ли — ще злоупотрѣби?

К. Пастуховъ (с. д.): На юристи азъ отговарямъ, че този законъ за печата се пише да има сила занаяпредъ и да бѣде постояненъ. И, следователно, кѣдето има опасностъ да се злоупотрѣблява, безъ да се удовлетворява нѣкоя нужда, нѣма защо да правимъ новаторство. Предпочитателно е да запазимъ старото положение.

Сѣщо тѣй, г. г. народни представители, защо да се наказва оня, който разпространява истински случаи?

Министъръ Д. Върбеновъ: Че то е предвидено въ конституцията.

К. Пастуховъ (с. д.): Това не може да бѣде. Може да бѣде случката неприятна, опасна даже, вредна. Разпространението на неистински случаи — това разбирамъ. Но какви сѣ тия неистински и истински случаи? Има действия по печата. Тия действия сѣ или обиди, или клевети — както се предвижда по законопроекта. Или да ви уроня престижа, или да ви припиша деяния, постѣпки, позорни за достоинството и за честта ви — съгласно наредбата на наказателния законъ и на углавното право. Но кой сѣдѣтъ, на какво основание, по коя юриспруденция, по кое углавно право ще присѣди истинската случка и, определяйки последната конкретно за престѣпно деяние, да я накаже? Това не може. За неистински, клеветнически, оскърбителни, подигравателни, унизителни работи това е ясно — може да стане. Никой нѣма да отрече, че по закона за печата тази „свобода“ е ограничена: когато ви дадатъ право да пишете, вие не можете да плещите и да уроняте хорската честъ и достоинство или пъкъ на органи на държавата, на министъръ, и то само затова, защото сте тѣхенъ противникъ. Азъ мисля, че въ това отношение всички ние сме наясно. Всѣки единъ гражданинъ и общественъ служителъ заслужава да бѣде защитенъ отъ закона. Но не и престѣпнитѣ деяния. Деянията, които органи на властѣта извършватъ, не бива да бѣдатъ покривани и защищавани съ каквото и да било положение на закона. Още въ 1893 или 1894 г., въ „Драски и шарки“, покойниятъ поетъ Вазовъ бѣше написалъ едно духовито разказче по единъ членъ отъ закона за печата, споредъ който мъжно се доказва истинността на разгласенитѣ обстоятелства — *excertio veritatis*. Не може за хатѣра на който и да билъ общественъ служителъ, билъ той министъръ, управителъ или отъ каквото и да било рангъ, да се покровителствуватъ престѣпнитѣ деяния. Не е хубаво да се излагатъ висшитѣ държавни органи. Но, г. г. народни представители, добре ли е въ една държава да има корупция, да има подкупи, да има вулгарно партизанство, да има позорни деяния, вършени отъ представители на държавата, облѣчени съ държавна властъ? Не е ли този най-големиятъ порокъ на нашата държава отъ години насамъ, противъ който сме безсилни да се боримъ? И не заслужава ли да обърнемъ внимание и на тази страна на въпроса, че, поради това, че сѣществуватъ много деяния, престѣпни и наказуеми отъ законитѣ, затова и въ печата се изнасятъ обстоятелства, които сѣ позорни, компрометиращи, а въ нѣкои случаи могатъ и да разклащатъ устоитѣ на държавата — разбирай, по-право, устоитѣ на дадено правителство? Ето защо азъ смѣтамъ, че въ това отношение, въ единъ нагледъ ужъ невиненъ текстъ, даже съ глупаво юридическо съдържание, можете да вложите една политическа тенденция, и той да се яви оръдие на една реакционна политика. И азъ имамъ право да се боря противъ него, защото имамъ съзнанието, че въ България се ширятъ корупция, подкупи и много безчестни дѣла, които трѣба да се изкореняватъ. И оня печатъ, който ги разкрива, не подковава устоитѣ на държавата, а извършва една общественна функция и заслужава похвала, а не ударитѣ на следователя и на сѣдѣтъ. Така трѣба да гледа единъ режимъ, който се титулува режимъ на демокрацията и който не иска да покровителствува никой чиновникъ. За такъвъ режимъ нѣма да бѣде петно да махне когото и да било, който е провиненъ въ едно престѣпление, който е действувалъ користо, който не е здравъ органъ на държавата. Това не е позорно за режима. Позорно е ако тѣзи случаи, които се мѣлватъ по кафенетата, за които говорятъ всички, които сѣ станали публична тайна, които можете да ги изнесете въ едно публично събрание, градско или селско, не можете да ги кажете въ

печата, защото има намордникъ, защото ще ви съдятъ, защото не сте посочили точно учреждението или лицето, разпространили сте една истинска случка, която може да внесе смутъ — въ кого, въ обществото ли? Не! Въ съвѣстта на този, който е корумпиранъ, който се чувства гузенъ. Но него ние нѣма да покровителствуваме. Той да отиде на бунцето, за назидание на другитѣ; ако щете, да отиде въ затвора, за да си плати грѣховетѣ, щомъ е недоволенъ отъ хлѣба, който държавата му дава и я поддържа чрезъ своята безцѣна дейностъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): **Г. Пастуховъ!** Недейте тълкува чл. 31 отъ законопроекта така, както на Васъ Ви изнася. Вижте и втория елементъ, който се съдържа въ този членъ — щомъ не се посочи лицето или учреждението, за което отнасятъ известни факти, макаръ и истински.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

К. Пастуховъ (с. л): **Г. г. народни представители!** Докато възраженията, които ми се правятъ, привидно иматъ единъ теоритически отенѣкъ, азъ ви давамъ доводи не само възъ основа на едно разумно тълкувание, но и възъ основа на една дългогодишна практика. Тя е за менъ мѣрдавната защото ние не живѣемъ на луната, и законитѣ нѣматъ приложение вънъ отъ времето и отъ пространството, ако искате и отъ намѣренията на тия, които въ даденъ моментъ олицетворяватъ държавната властъ. И тѣ иматъ една криминална политика. Азъ ви посочихъ още въ началото на речта си, че въ стѣснителни режими, т. е. въ управления, които не сѣмъ зачитали народната воля, се е измѣнялъ и законътъ за печата реакционно, не за да се защитятъ политическитѣ свободи, а за да се покровителствува корупцията и за да се продължатъ днитѣ на едно прогнило управление. Напротивъ, когато е идвалъ единъ свободолюбивъ режимъ, подъ напора на общественото мнение — както бѣше случаятъ въ 1901 г. — той помита всички постановления — може би издържани теоритично — на реакционнитѣ закони за печата и възстановява напълно свободата на печата. Това имаме право ние да искаме и отъ **г. Мушановъ**, като председател на единъ кабинетъ, когото азъ познавамъ, че въ душата си е демократъ и се е борилъ за свободата на печата. Отъ него бихъ искалъ той да вземе дрѣновицата, за да отстрани всички тия членове, които погаватъ свободата на печата, за която и той, заедно съ насъ, се е борилъ. Но ако той упорствува — тогава ние сме си промѣнили мненията, защото и мѣстата ни сѣмъ размѣнени, ролитѣ ни сѣмъ станали други! Ние седимъ на това мѣсто (Сочи банцитѣ на оппозицията), за да защищаваме свободата на печата, но и който е тамъ (Сочи мнозинството), е длъженъ да я пази. Азъ съмъ се борилъ както и нашата партия, за свободата на печата, и ще продължавамъ да се боримъ искрено и не отъ партизански съображения. Азъ не се числя въ тази млада генерация, която не познава и не иска да знае борбитѣ на миналото, какъ крачка по крачка сѣмъ преодолявани мѣжнотитѣ, за да се създаде и укрепи единъ режимъ на свобода на печата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

К. Пастуховъ (с. л): Азъ не съмъ се възхищавалъ отъ фашистскитѣ поплзновения, както и отъ хленча на комуниститѣ за свободата на печата.

С. Тошевъ (раб): А като министъръ на вътрешнитѣ работи издадохте окръжно противъ събранията.

К. Пастуховъ (с. л): Тѣ не знаятъ (Сочи работницитѣ), тѣ не сѣмъ живѣли въ свободата на печата и тѣхната борба не е искрена.

С. Тошевъ (раб): Затуй затворитѣ сѣмъ пълни.

К. Пастуховъ (с. л): Ако тѣхната борба е искрена, тѣ щѣха най-първо да въстанатъ противъ ограниченията, или противъ пълното погаване свободата на печата въ Сѣветска Русия. Защото настоящиятъ законопроектъ е едно цѣлѣ предъ оная тирания на печата, която съществува въ Москва. И азъ имамъ право да излѣя възмущението си не като държа смѣтка за тѣзи (Сочи работницитѣ), а защото като младежъ съмъ се възпитавалъ въ духа на руската интелигенция, на рускитѣ революционери противъ царизма. Азъ си спомнямъ и досега и ми е най-милъ споменътъ за трагичната кончина на предшественика на много социалисти — **Николай Гавриловичъ Чернишевски**, авторътъ на романа „Что дѣлать“, който заради свободата

на печата бѣ пратенъ на заточение 30 години и бѣ върнатъ следъ това ослѣпѣлъ въ Русия, за да свърши нещастно своитѣ дни. Азъ имамъ право да излѣя моето възмущение противъ тѣзи контрареволуционери, като Сталинъ като цѣлия неговъ щабъ, които сѣмъ плюли на миналото си и погаватъ свободата на печата. Ако тѣзи господа милѣятъ за свободата на печата, ние лесно ще се разберемъ. Но тѣ нѣматъ право да искатъ пълнейша свобода на печата за себи си, а за другитѣ — тирания.

С. Ивановъ (раб): Провокаторъ!

К. Пастуховъ (с. л): Азъ не съмъ провокаторъ. Когато говоря, Вие да не си позволявате да прекъсвате. (Възражения отъ работницитѣ) Когато говоря, винаги започвамъ и винаги свършвамъ за свободата. (Пререкания между **К. Лулчевъ** и работницитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

К. Лулчевъ (с. л): Предатели на работничеството!

Р. Рангеловъ (раб): Работничеството ви преценява и ви отлага заслуженото.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: **Г. г. народни представители!** Часътъ е 8. Които отъ васъ сѣмъ съгласни да се продължи заседанието, докато свърши **г. Пастуховъ**, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

К. Пастуховъ (с. л): Казвамъ, ако е въпросъ за провокация, азъ мисля, че я вършите вие отъ тукъ (Сочи работницитѣ), защото именно вашитѣ писания даватъ основание за подсилване на реакционния курсъ, за да бждатъ турени всички подъ еднакъвъ знаменателъ.

К. Лулчевъ (с. л): (Къмъ работницитѣ) Какъ вземате паритѣ и отъ гдѣ ги вземате, се знае. Престанете!

С. Ивановъ (раб): Вие сте агенти на буржоазията!

К. Лулчевъ (с. л): Вие сте платени орждия! Ако искате, ще ви кажа отъ кжде вземате паритѣ и колко пари сте вземали. Платени орждия!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Ивановъ (раб): Буржоазията защищавате.

К. Лулчевъ (с. л): Най-д-бже вие служите на тая буржоазия. Съ стотици ви плаща.

С. Ивановъ (раб): Да, да, служимъ! Засрамете се! Изнесете факти!

К. Лулчевъ (с. л): Ще изнесемъ единъ документъ съ подписитѣ ви, за да се види отъ кжде вземате паритѣ. Вземате ги отъ тази буржоазия, за да ѝ служите.

Д. Ачковъ (нез): **Г. Лулчевъ** подпада подъ ударитѣ на новия законъ за печата, защото разпространява една истина!

К. Пастуховъ (с. л): Азъ нѣма да се обяснявамъ съ тѣхъ. Менъ сѣмъ ме лаяли по-голѣми и по-страшни псета отъ тѣхъ.

С. Ивановъ (раб): Вѣрно псе на буржоазията!

К. Пастуховъ (с. л): Азъ защищавамъ една позиция. Откакъ съмъ се създакъ като политикъ, борилъ съмъ се за свободата и ще я защищавамъ отъ всички, които сѣмъ противъ нея. Свободата е гражданска и трѣбва да бжде такава.

С. Тошевъ (раб): Тя днесъ е класова.

К. Пастуховъ (с. л): Тя не може да бжде дѣлена за единъ и за други. Могатъ да я дѣлятъ другаде — но то е вече тирания.

Г. г. народни представители! Има нѣкои други членове въ законопроекта, на които бихъ могълъ да се спра, но нѣма време сега за това.

Съгласенъ съмъ съ това, което казаха другитѣ. Азъ ще ви обърна внимание само на процедурата.

По чл. 68. Той е едно отклонение отъ принципа въ углавното съдопроизводство, че въ втората инстанция странитѣ могатъ да представятъ доказателства — стига да ги представятъ въ срокъ и да се отнасятъ до съществени по дѣлото обстоятелства. Съ него се забранява представянето на доказателства, освенъ ако сѣ новооткрити, или ако сѣдътъ намѣри за необходимо това. Вие знаете, че обикновено странитѣ пропускатъ въ първата инстанция да изчерпятъ доказателствата — или свидетели не сѣ явили, или не сѣ могли да си набавятъ всички писмени и други доказателства. Е добре, дохожда втората инстанция и вие ще оставите на усмотрението на сѣда да реши, дали е новооткрито или е отъ съществена важностъ за разрешение на дѣлото това доказателство, което страната представя. Сѣдътъ и сега има право, по общата процедура, когато намѣри за нужно, да уважи искането на странитѣ да се допустнатъ посоченитѣ отъ тѣхъ доказателства. Искамъ да кажа, че за характера на законопроекта важатъ не само параграфитѣ относително квалификацията на престѣпнитѣ деяния, но и процесуалната форма, която е стѣснителна, ограничителна и противъ общия духъ на углавното право; важатъ, г. г. народни представители, и наказанията, които въ много случаи сѣ тежки, неумѣстни и не сѣ въ съгласие съ духа на единъ модеренъ законъ за печата.

Ето защо, възъ основа на всички тѣзи съображения, азъ смѣтамъ, че този законопроектъ не е едно разработ-

ване на материята по печата, като се допълнятъ нѣкои признати отъ живота и наложени отъ практиката правоти, но наистина е единъ реакционенъ законопроектъ и съ право журналиститѣ, писателитѣ, опозицията и цѣлото обществено мнение се опълчватъ противъ него. И азъ му пожелавамъ да не види връщане отъ комисията въ Народното събрание.

Министъръ Д. Върбенювъ: Г. председателю! Моля да се вдигне заседанието за утре съ сѣщия дневенъ редъ.

С. Мошановъ (д. ср): Значи, интерпелацията остава ad calendas graecas!

Д. Ачковъ (нез): Може ли, преди да се поднесе отговорътъ на тронното слово, да бѣде разисквана интерпелацията?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които отъ г. г. народнитѣ представители сѣ съгласни да се вдигне заседанието за утре съ сѣщия дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събрането приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. и 17 м.)

Подпредседатели: { **Н. ЗАХАРИЕВЪ**
 { **Н. ШОПОВЪ**

Секретаръ: **Н. ГАВРИЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**